

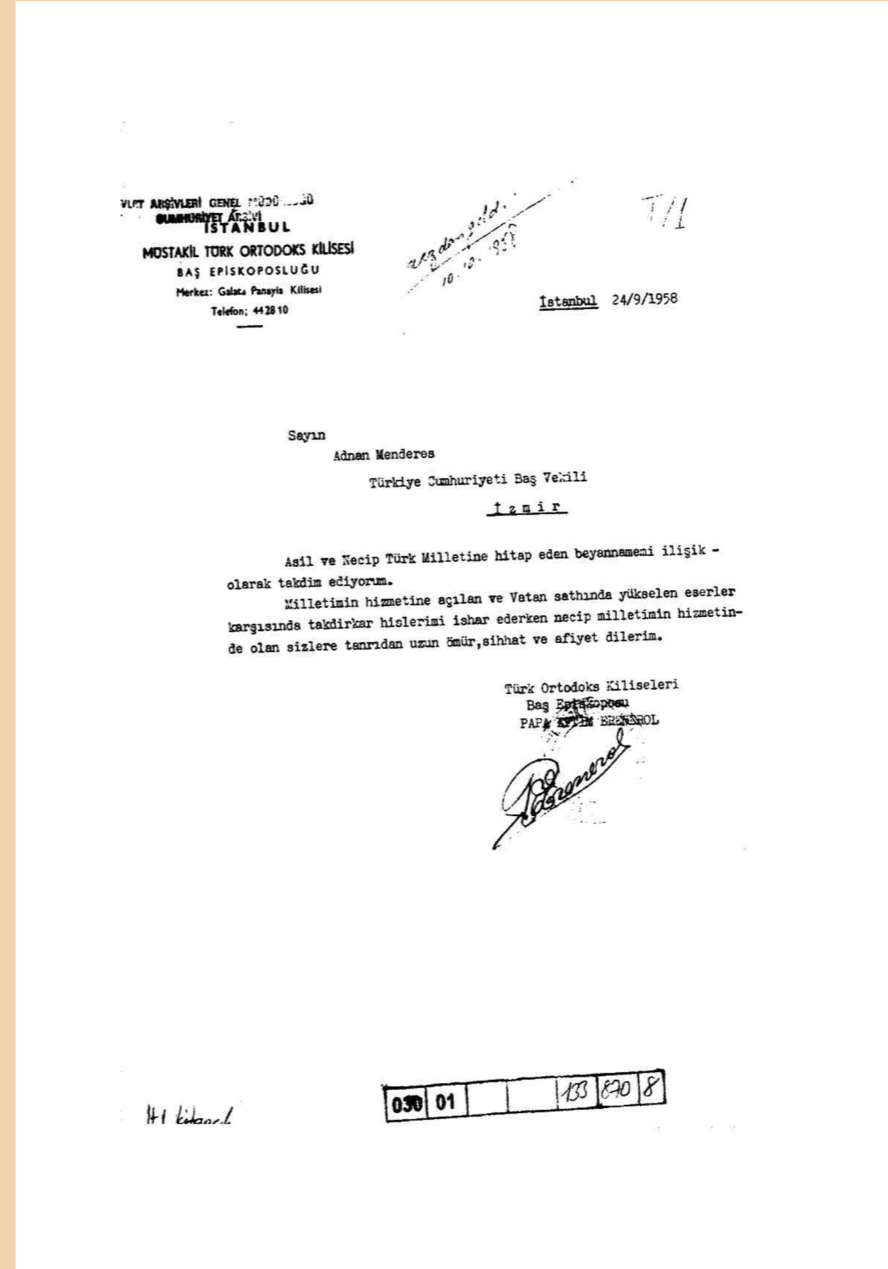
(Osmanlı Dönemi Dezenfeksiyon Fırını)

Posta Adresi: Haspolat Kavşağı Yanı,
PK. 717 Haspolat - Lefkoşa - Kuzey Kıbrıs
Mersin, 10 Türkiye

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Yerleşkesi

KIBRIS

ARAŞTIRMALARI VE İNCELEMELERİ DERGİSİ

Papa Eftim'in Adnan Menderes'e Gönderdiği Mektup
(Dr. Yasin Cemal Galata Arşivi)

Var Oluş Mücadelesinde Kıbrıs ve İletişim Yolları Üzerine Bir Değerlendirme (1960-1974)

Prof.Dr. Ulvi KESER

Kıbrıs'ta Salgınlar

Doç.Dr. Nazım BERATLI

Papa Eftim'in Kıbrıs Raporu

Dr.Yasin Cemal GALATA

ASBÜ BÖLGE ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

E-ISSN: 2587-1129
Cilt - V

<https://dergipak.org.tr/tr/pub/kaid>

Yayın Türü: Çeviri
Yıl: 2022

KAİD

Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi

Sahibi

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bölge Araştırmaları Enstitüsü adına;
Prof.Dr. Enver Arpa

Owner

On Behalf of Ankara Social Sciences University –Institute for Area Studies
Prof.Dr. Enver Arpa

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü/Editor

Dr. Öğretim Üyesi Zeki Akçam

Yayın Kurulu / Editorial -Board Kurum / Institute

Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ / Prof. Dr.
İstanbul Medeniyet University
Prof. Dr. Oğuz KARAKARTAL/ Prof. Dr.
The European University of Lefke
Prof. Dr. Bülent DİLMAÇ / Prof. Dr.
Necmettin Erbakan University
Doç. Dr. Osman ERCİYAS / Assoc. Prof. Dr.
The European University of Lefke
Doç. Dr. Hatice KAYHAN / Assist. Prof. Dr.
Cyprus International University
Dr. Öğretim Üyesi Zeki AKÇAM / Assist. Prof. Dr.
Ankara Social Sciences University
Dr. Seyit Özkutlu / Dr.
Near East University
Dr.İsmail BOZKURT
KIBATEK

Yazışma Adresi/Correspondence Address

Posta adresi: Haspolat Kavşağı Yanı, P. K. 717
Lefkoşa - Kuzey Kıbrıs. Mersin 10, TÜRKİYE Tel: 0392 2335522
Web: <http://dergipark.gov.tr/kaid> e-mail: zeki.akcam@asbu.edu.tr

Türkçe-İngilizce Sorumlusu

Dr. Öğretim Üyesi Zeki AKÇAM

Tasarım-Dizgi-Düzenleme

Dr. Öğretim Üyesi Zeki AKÇAM

Kapak Tasarımı

Mehmet ARSLANTAY

Cilt-5 Sayı: 9-10
Aralık 2021-Haziran 2022
(Haziran-2022)
E-ISSN: 2587-1129

KAİD’de yayınlanan yazıların yayın hakkı Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi’ne aittir. Dergide yayınlanan makalelerin bilim, içerik ve dil bakımından sorumluluğu ise yazarlara aittir. Yılda iki kere ve çevrimiçi (online) çıkar. KAİD uluslararası, hakemli, akademik bir dergidir. Dergipark projesinde de yer almaktadır. Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizcedir.

All rights reserved by ASBÜ. Format, content and language responsibilities of papers belong to authors. KAİD is published two and online times a year. KAİD is an international academic journal and is included in the Dergipark project. The language of the journal is Turkish and English.

Sunuş

Değerli okurlar, 2017 yılında yayımlanmaya başlayan dergimizin bu sayısında, üç araştırma makalesi yer almaktadır. Dokuzuncu sayımızda millî mücadele tarihi ve sağlık çalışmaları karşımıza çıkmaktadır. Dergimizin bu sayısını sizlere takdim ederken, Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi'ni akademik hayata kazandıran Prof. Dr. İsmail Güleç'e, yazarlarımıza, yayın ve hakem kurulunda yer alma nezaketini gösteren kıymetli hocalarımıza, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'ne bağlandıktan sonra çalışmalarımızı destekleyen, Rektörümüz Prof.Dr. Musa Kazım Arıcan ile ASBÜ KKTC Rektörü ve Bölge Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Enver Arpa'ya teşekkürü bir borç biliyorum. Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi'nin, Kıbrıs araştırmalarına katkı sağlaması temennisiyle, tüm okurlarımıza en derin saygılarımı sunuyorum.

Dergi Editörü

Dr. Öğretim Üyesi Zeki Akçam

Bilim Kurulu/Advisory Board

- Prof. Dr. Ali Fuat ÖRENÇ, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Bayram Ali KAYA, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Dilek BATİSLAM, Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih Andı, İstanbul FSM Vakıf Üniversitesi
Prof. Dr. Hayati DEVELİ, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. İdris BOSTAN, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ, İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Latife SUMMERER, Kastamonu Üniversitesi
Prof. Dr. Musa DUMAN, İstanbul FSM Vakıf Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÇİÇEKLER İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa KAYMAKÇI, Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK, İstanbul FSM Vakfi Üniversitesi
Prof. Dr. Oğuz KARAKARTAL, Lefke Avrupa Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU, Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Prof. Dr. Sertaç Hami BAŞEREN, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Soyalp TAMÇELİK, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Turan KAÇAR, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İçindekiler

Prof.Dr. Ulvi KESER,

Var Oluş Mücadelesinde Kıbrıs ve İletişim Yolları Üzerine Bir Değerlendirme
(1960-1974)..... 5

Doç.Dr. Nazım BERATLI,

Kıbrıs'ta Salgınlar..... 39

Dr.Yasin Cemal GALATA,

Papa Eftim'in Kıbrıs Raporu..... 47

**Var Oluş Mücadelesinde Kıbrıs ve İletişim Yolları Üzerine Bir Değerlendirme
(1960-1974)****

Prof.Dr. Ulvi KESER*

Öz

16 Ağustos 1960 tarihinde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğünde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 21 Aralık 1963 tarihinde başlayan Rum saldırılarıyla fiilen yıkılmasının ardından hayatın her alanında olduğu gibi posta haberleşmesi konusunda da Kıbrıs Türkleri üzerinde ağır baskılar, izolasyonlar, kısıtlamalar ve ambargolar uygulanmaya başlanır. Haberleşmeyi sağlamak ve çözüm yolları bulmak için girişilen gayretler ise Türkiye'nin de yardımlarıyla dünya savaş tarihinde bir benzeri bulunmayan yollar olarak ortaya çıkar ve Kıbrıs Türk Postaları uygulamasından H/M ve KOKKNA damgasına, Taksi Postası'ndan Ankara Yenişehir ve İskenderun Postanesi uygulamalarına ve Sosyal Yardım Pulu inceliğine kadar birçok farklı çözüm yolları bulunmaya ve uygulanmaya çalışılır. Bütün bu çabaların temelinde ise Kıbrıs adasında yaşayan Kıbrıs Türklerinin mevcudiyeti, meşruiyeti ve haklılığının dünyaya duyurulması vardır. Bu çalışma kapsamında Rumların ve Yunanların Kıbrıs Türkleri ve Türkiye karşıtı propaganda ve kısıtlama faaliyetleri irdelenecek, ayrıca Kıbrıs Türklerinin bu kısıtlamalara karşı uygulamaya koydukları çözüm yollarına değinilecektir. Bu araştırma kapsamında kullanılan bütün görsel dokümanlar araştırmacının kendi arşivindedir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Türkleri, Rumlar, Ambargo, Propaganda, Posta, İletişim, İzolasyon, Erenköy, Kızılay

Giriş:

Çeşitli uygarlıkların doğup kaynaştığı Akdeniz'in doğusunda çok önemli geçiş yolları üzerinde ve bunlara hakim bir mevkide bulunan Kıbrıs adası tarihin her döneminde stratejik özelliklerini koruyan ve uluslar arası kamuoyunun odağı olmayı başaran bir adadır.¹ Kıbrıs adası özellikle 1950'li yıllardan sonra Yunanistan'ın Kıbrıs konusunu BM'ye taşımasıyla uluslararası bir nitelik kazanır. Öte yandan İkinci Dünya Savaşı sürecinde önce İtalyanların,

---

** Araştırma Makalesi

* KKTC, Girne Amerikan Üniversitesi, Siyasal Bilimler Fakültesi, el-mek: ulvi.keser@gmail.com

¹ Sir George Hill, A History Of Cyprus, Volume I, Cambridge University Press, 1949, s. 1. Halil Fikret Alasya, Kıbrıs Tarihi Ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri, Ankara, 1964, s.13. Robin Parker, Aphrodite's Realm, Zavallis Press, Lefkoşa, 1962, s. 9. Lawrence Durrell, Acı Limonlar; Kıbrıs-1956, İstanbul, Belge Yay. Eylül 1992, s. 27.

ardından Almanların işgaline uğrayan, savaş sonrasında kanlı bir iç savaşa sahne olan ve Yunanlar pek farkında olmasa da büyük hamileri ve koruyucuları İngiltere tarafından da işgal edilen Yunanistan'ın açlıktan inim inim inlediği, ekonominin sıfırlandığı, yiyecek ekmek bulunmayan bir ortamda her şeyi bırakıp Kıbrıs adasını Elenleştirmeye çalışmasının arkasında başka şeyler aranmasında fayda vardır. 1 Nisan 1955 tarihinde Yarbay Grivas komutasındaki EOKA teşkilatının Megali İdea doğrultusunda Kıbrıs adasını Yunanistan'a bağlamak için başlattığı tedhiş hareketleriyle kan gölüne dönen ve 25 Temmuz 1974 Nikos Sampson darbesinden sonra gerçekleştirilen 20 Temmuz 1974 Barış Harekâtı ile de ikiye bölünen ada sosyal bilimlerin farklı disiplinleri açısından her zaman araştırılmaya değer bir konumdur. Bu araştırmada irdelenecek olan konu ise Kıbrıs'ta özellikle 21 Aralık 1963 tarihinde uygulamaya geçirilen Akritas Planı çerçevesinde adada yaşayan bütün Kıbrıs Türklerini topyekûn ortadan kaldırmaya yönelik Kanlı Noel saldırılarının ardından Kıbrıs Türklerine uygulanan haberleşme ambargoları, kısıtlamalar, sansürler, engellemeler, izolasyonlar ve bu olup bitenler karşısında şu veya bu şekilde bir çıkış yolu bulmaya gayret eden Kıbrıs Türklerinin mücadelesidir.

Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi

Londra ve Zürih'te görüşülen ve 19 Şubat 1959 günü kabul edilip imzalanan² ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yapısını ortaya koyan anlaşma Kıbrıs'ta %60'ı Rumlardan, geriye kalanı da Türklerden oluşacak 2000 kişilik bir ordu öngörmektedir.³ 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Türk toplumu ile Rumlar arasında uzun, yorucu ve hayli zorlu görüşmeler sonrasında Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın garantörlüğü altında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulur. Ancak kurulan bu yeni devlet daha rüştünü ispat edemedi 21 Aralık 1963 günü Rumların Akritas Planı çerçevesinde Megali İdea'yı gerçekleştirmek ve Enosis yolunda adayı Yunanistan'ın bir parçası haline getirmek için giriştikleri topyekûn imha hareketiyle ortadan kalkar. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla beraber ilk günlerde İngiliz idaresinden kalan bazı pullar üzerine Türkçe ve Rumca olarak sürşarj yapılır ve bunlar posta haberleşmesinde kullanılır. Öte yandan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından hemen bir gün önce 15 Ağustos 1960 günü Rumlar tarafından tedavüle çıkartılan **“İngiliz İdaresi'nin Son Günü”** amblemlili bir özel zarfın üzerinde Başpiskopos Makarios'la birlikte adayı kan gölüne çeviren Georges Grivas'ın da resimleri bulunmaktadır. Zarfta ayrıca Grivas'ın EOKA faaliyetleri sırasında kullandığı kod ismi “Dighenis” ve “EOKA” ifadeleri de yer almaktadır. Böylece Rumlar açısından kurulacak

² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.01.38.227.17.

³ BCA. 030.01.38.227.17. Charles Foley, Charles Foley, Guerrilla Warfare and EOKA Struggle; General Grivas, Longman yay., Londra, 1964, s. 50.

olan yeni devletin hangi anlama geldiği de açıkça kendini göstermiş olur. Aynı gün Türkiye ise iki farklı değerle pul tedavüle çıkartarak Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kutlar. Öte yandan Rum propagandalarını destekleyen ve adanın Yunanlaşmasını isteyerek İngiliz politikalarını eleştiren kartpostallar da bugünlerde piyasaya sürülmüş durumdadır. “Eğer bu bir renk sorunuysa” yazılı İngilizce, Rumca, Fransızca, Almanca ve Yunanca yazılı renklendirilmiş kartta İngilizler özgürlüğe giden yolda sömürgelerini kullanırken görülmektedir. Aynı temalı bir başka kart ise “Kıbrıs’a dünya özgürlüğü için ihtiyacımız var.” Denilirken ada bir İngiliz topunun üzerine bağlanmış durumdadır. Yapılan anlaşmaya göre Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından basılan bütün değerli kâğıtların üzerinde (resmi pul, damga pulu, posta pulu, para, vb) Türkçe, Rumca ve İngilizce olarak Kıbrıs ifadesi yazılı olacaktır; ancak bütün bunlar sadece kâğıt üzerinde kalır ve devlet idaresi sadece Rumlara hizmet eden bir kurum haline dönüşür. 1960-1963 yılları arasındaki 3 yıl içinde Londra ve Zürih anlaşmalarının isabetsiz ve kendi iradesinin dışında imzalandığını tekrarlayıp duran Makarios, Enosis hedefine ulaşabilmek için Kıbrıs Cumhuriyeti'ni atlama tahtası olarak görür. Posta İdaresi tarafından tedavüle çıkartılan her yeni pul serisinde Türkçe ibareler devamlı olarak küçültülür ve bu durum 1963 yılına kadar bu şekilde devam eder. Türk toplumu üzerinde baskılarını gittikçe arttıran Rumlar bir yandan da uyguladıkları ince taktiklerle uluslararası platformlarda Türklerin hep oyunbozan ve kuralları hiçe sayan bir davranış içinde oldukları mesajını verirler. Örneğin Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından 5 Mayıs 1964 tarihinde tedavüle çıkartılan pul serisi “BM Kararlarına Saygı” konuludur.

Adada İlk Kıbrıs Türk Posta Damgası ve İlk Engellemeler

Toplumlararası çatışmaların başladığı 21 Aralık 1963 tarihinden itibaren Kıbrıs Türk toplumu posta hizmetlerinden tamamen mahrum kalır ve posta faaliyetleri tamamen durma noktasına gelir. Haberleşme konusunda büyük sıkıntı çeken, ada dışından önce adada kasabalar ve köyler arasında bile haberleşme faaliyetlerinin Rum idareciler ve Rum yöneticiler tarafından engellenmesi sonucunda BM'e yapılan müracaatlar bir çözüm olmaz. Bunun üzerine Lefkoşa'nın Türk bölgesinde bulunan ve Merkez Postane olarak bilinen Atatürk Meydanı'ndaki postane devreye girer. Bu postanede görev yapan posta görevlileri 6 Ocak 1964 tarihinden itibaren Kıbrıs Cumhuriyeti pullarını özel bir damga ile damgalamaya ve adanın Türk bölgeleri arasında bu posta damgalarıyla iptal edilmiş mektupları göndermeye başlarlar. Söz konusu bu damga iç içe iki daire arasında “Kıbrıs Türk Postaları” ifadesini ve “6.1.64” tarihini taşımaktadır. Bu damganın tam ortasında ise “Ay ve yıldız” bulunmaktadır. Söz konusu bu uygulama ayrıca Mağusa, Larnaka, Limasol, Baf, Girne, Lefke merkeziyle Kıbrıslı Türklerin

kontrolündeki diğer Türk köylerinde de devreye girer. Kıbrıs Cumhuriyeti pulları üzerine Rumlardan gizli olarak bu uygulamanın yapıldığı dönemde posta merkezlerindeki stoklarda bol miktarda Kıbrıs Cumhuriyeti pulunun bulunması büyük bir avantaj ve fırsat olarak değerlendirilir. Bu dönemde postaya verilen istisnasız bütün mektupların üzerinde “6.1.64” tarihli bu damga bulunmaktadır. Kıbrıs Türk Posta İdaresi’nin ilk damga uygulamasının ve ilk posta hizmetinin bu tarihte yapılması itibarıyla Kıbrıs Türk Posta Tarihi’nin bütün dünya filatelistleri tarafından 6 Ocak 1964 tarihinde başladığı kabul edilir; ancak Lefkoşa merkez postanesinden Mağusa’ya gönderilen bir posta paketinin yanlışlıkla Rum görevlilerin eline geçmesi ve Rumların bu konuyu derhal Birleşmiş Milletler’e havale etmesiyle beraber 6 Ocak 1964 tarihli damganın kullanılmasına derhal son verilir. Rumların böylece tepki göstermeleri ve sözde Kıbrıs Cumhuriyeti’nin faal olduğu bir dönemde Kıbrıslı Türklerin gayrı resmi ve kanunsuz olarak böyle bir damga uygulamasına geçmelerinin hukuk dışı olduğunu iddia etmeleri üzerine 7 Ocak 1964 tarihinde artık bu Türk damgasının kullanılması söz konusu değildir. Türk posta ulaşımını engelleyen, Türklerin ada içinde dahi posta hizmetlerine gizli bir ambargo uygulayan Rumların BM tarafından da desteklenmesi sonrasında Kıbrıslı Türk posta görevlileri yeni bir çözüm yolu aramaya başlarlar. Daha sonra tarihli damga yerine onun yerine üzerinde tarih yerine “yıldız” işareti bulunan damgalar yine Rumlardan ve BM’den gizli olarak yürürlüğe girer ve Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol, Baf ve Lefke’de kullanılır. Lefkoşa postanesinde kullanılan damga yeşil, Limasol postanesinde kullanılan damga ise mor renklidir. Gerek 6 Ocak 1964 tarihli, gerekse tarihsiz damganın taahhütlü postadan geçmiş herhangi bir örneği söz konusu değildir. Bununla beraber Rumların uyguladığı baskı ve sansür konusunda tek istisnai durum yine Mağusa’da ve bağlı 33 köyünde yaşanır. Mağusa limanına hâkim konumdaki Türkler posta hizmetlerinin aksamadan devamını ve haberleşme hürriyeti isterken Rumlar da limandan istifade etmeyi talep eder.⁴ Böylece adanın dört bir yanında yaşanan sıkıntılara rağmen Rumlarla Türkler liman bölgesinde beraber çalışmaya ve posta hizmetlerini de kısıtlamaya uğramadan devam ettirmeye çalışır. Bu dönemde Mağusa bölgesinden gönderilen posta gönderilerinin üzerinde genellikle İngiliz döneminde kullanılan “GR”, “ER” ve “VR”⁵ damgaları kullanılır.⁶ Söz konusu bu uygulama 6 Ocak 1964 tarihinden başlayarak 17 Nisan 1964 gününe kadar devam eder. Uygulamanın Eylül 1964 tarihine kadar devam ettiği yönünde iddialar da söz konusudur.

---

⁴ Jeff Ertughrul, *The Postal Services of Kıbrıs*, Londra, June 1994, s. 4

⁵ George Regina, Victoria Regina, Edward Regina

⁶ Jeff Ertughrul, a. g. e., s. 5.

Öncelikle ada içinde haberleşmeyi sağlamak üzere planlanan bu uygulama çerçevesinde bazı mektuplar ise Kızılay, Kızılhaç, BM Barış Gücü mensupları ve bazı elçilikler kanalıyla Kıbrıs dışına da ulaştırılır. Bu iki posta uygulaması 17 Nisan 1964 tarihinde Rum idaresinin posta hizmetlerinden Türklerin de istifade etmesi konusunda BM Barış Gücü kanalıyla teminat vermeleri üzerine son bulur. Olayların patlak verdiği bu dönemde Rum Posta İdaresi Türklere ait mektupların hangi postane veya acente aracılığıyla olursa olsun dışarı çıkmasına müsaade etmemiş, Türk bölgelerine gönderilen mektuplar da Rumlar tarafından üzerlerine “Bilinmiyor” damgası vurularak göndericiye iade edilmiştir. Bunun hemen ardından 14 Ekim 1966 tarihinde Rumlarla Kıbrıslı Türkler arasında bir posta anlaşması imzalanır. Bu anlaşmaya göre Kıbrıslı Türkler Lefkoşa’da Atatürk Meydanı’nda bulunan postanedeki bütün pul stoklarıyla kırtasiye malzemelerini ve bu ürünlerin satışından elde edilen parayı Rumlara geri vereceklerdir. Bunun karşılığında Rumlar da Kıbrıslı Türklere ait ada içi ve ada dışından gönderilen mahalli ve uluslar arası postalarıyla ada içine veya dışına gönderecekleri posta üzerinde uyguladıkları ambargoyu kaldıracaklardır. Yapılan bütün anlaşmalara rağmen verilen sözler yerine getirilmez ve Kıbrıs Türk haberleşmesi üzerindeki kısıtlamalar devam eder. Böylece Rumlar tarafından Kıbrıs Türk posta haberleşmesi üzerindeki baskı ve ambargolara 20 Temmuz 1974 tarihine kadar devam edilir ve Türklere iletilmesi gereken binlerce mektup Rum postacılar tarafından alıcılara ulaştırılmak yerine imha edilir, **“Bilinmiyor, adres yetersiz, tanınmıyor, taşınmış, eksik ücret”** gibi sudan sebeplerle göndericiye iade edilir veya yıllarca ambarlarda tutulduktan sonra alıcılara ulaştırılır.⁷ Kıbrıslı Türklerin haberleşme hürriyetinin Rumlar tarafından kasıtlı olarak sabote edildiği hususu BM raporlarında da değişik zamanlarda yer almıştır.⁸ Öte yandan bir İngiliz subayı tarafından hazırlanmış “Ay yıldızlı” ve Larnaka damgalı zarflar Pergama (Pergamos) köyü posta acentesi tarafından savaşın devam ettiği ve normal yollardan bu mektupların İngiltere’ye gönderilemeyeceği düşüncesiyle reddedilir ve bu zarflar Dikelya’da bulunan İngiliz üssü askeri postanesi FPO (Field Post Office) kanalıyla ve taahhütlü gönderi için ek ücret alınarak postadan geçirilir ve İngiltere’ye gönderilir. Söz konusu bu zarfların tamamı “Varış/ Arrivé” damgalıdır ve Kıbrıs Türk posta tarihi çalışması yapanlar tarafından aranan en nadir materyallerdendir. Bu dönemde Kıbrıs Türk posta damgaları üzerinde en fazla tartışma yaratılan ve spekülasyon yapılan ise postada kullanıldığı ileri sürülen “Kıbrıs Tourk Postaları” damgasıdır. Özellikle 1960 yılı 3 Mils değerli pulların üzerine

---

⁷ Bu araştırmanın yazarının konuyla ilgili özel arşivinde Rumlar tarafından alıcılara teslim edilmeyip göndericilere iade edilen pek çok mektupla Türkiye’nin en güney noktasını teşkil eden ve Kıbrıs’a sadece 70 kilometre mesafedeki Anamur’dan 1964 yılında Lefkoşa’ya gönderilen ancak Rum görevliler tarafından depolarda tutulup ancak 1967 yılında alıcısına teslim edilen bir mektup da mevcuttur.

⁸ Ulvi Keser Özel Arşivi (UKÖA) .

uygulanan bu damgada “Tourk” kelimesi özellikle pulların üzerine okunmayacak şekilde vurulur ve bu damga bütün dünya filatelistlerine Girne damgası olarak sunulur; ancak Dikelya askeri postanesinde bir İngiliz subayı tarafından gönderilenler dışında bu şekilde gönderilmiş ve Girne’den postalanmış herhangi bir mektup söz konusu değildir. Bu durum bugün bile Türkiye dışında hiçbir ülke tarafından resmen kabul edilmeyen, çıkardığı pullar Dünya Postalar Birliği UPU tarafından kanunsuz ilan edilen⁹ ancak bütün dünyada çok büyük rağbet gören Kıbrıs Türk pullarıyla ilgili olarak yapılmış bir sahtekârlıktan başka bir şey değildir.¹⁰

Taksi Postası Uygulaması 1964-1967

Esaret döneminin yaşandığı günlerde TMT mensupları arasındaki haberleşme ve irtibat konusunda da dikkat edilmesi gereken önemli hususlar vardır;¹¹

“...TMT mensupları arasında irtibat kurulurken tabii ki parola vereceksin, o da cevabını verecek ondan sonra. Ben Mehmet Manavoğlu’yum seni alıyorum diye değil. Diyelim ki komşu köydeki teşkilatın adamına alınmıştır, denenmiştir, yemin de yaptırılmıştır. Ben gidip onu eğiteceğim veya o benimle temas kuracaksa şu şekilde (yapılır). Bana da, ona da parola verilir. Ben bunu söyleyeceğim. O da bana karşılık bunu (işareti) verecek. Vermedi olmaz. Gelişigüzel değil, bu düzenlerde oluyordu ve arkadaşlar kendi aralarında ayrılırken, kümeler oluşturulurken dikkat ettiğimiz en önemli noktalardan birisi zıt iki kişinin yan yana gelip de gizli gizli buluşmasını istemiyorduk. Göz batır. Diyelim kavgalı iki kişi, söz gelimi küs iki kişi. Onlar kavgalı, küs. Sonra gece gizli gizli buluşuyor, bir yerlere gidiyorlarsa gören... Buna benzer yani...”

Manavoğlu’nun da belirttiği üzere TMT’nin adanın dört bir yanındaki teşkilatlanması sırasında en çok dikkat edilen noktalardan birisi bu olacaktır. Kendilerine görev verilen kişilerin birbirleriyle kavgalı, küs, zıt olmamalarına dikkat edilir. Gün boyunca hiçbir şekilde bir araya gelmeyen insanların farklı saatlerde bir arada görülmeleri dikkat çekeceğinden özellikle kamuya açık yerlerde bir araya gelen TMT mensuplarının sosyal statüleri de son derece önemlidir. Bu bağlamda aralarında hiyerarşik düzen ve sosyal hayat farklılıkları olan ancak

---

⁹ UPU’nun Rio de Jenerio’da yaptığı 1979 yıllık toplantısında Yunan ve Kıbrıs Rum delegasyonunun baskıları sonucunda KTFD bütün dünyada “kanunsuz/ illegal” olarak nitelendirilir. İlginçtir ki hemen bu toplantı sonrasında orada bulunan delegasyonun büyük bir kısmı KTFD Posta Dairesi’ne veya posta acentelerine müracaat ederek yasaklayıp kanunsuz ilan ettikleri devletin posta pullarına abone olmanın yollarını ararlar. Bugün itibarıyla bütün dünyada filatelistlerin ilgisini çeken ve koleksiyonlarda bulunması istenen pullar arasında KKTC pulları başta gelmektedir.

¹⁰ Bununla birlikte yukarıda belirtilen “Tourk” kaşeli olarak Lefkoşa’dan Limasol varışlı olarak gönderilmiş bir mektup Lefkoşa’da bir koleksiyonerin arşivinde bulunmaktadır ve o dönem Posta Dairesi için damga ve kaşeleri hazırlayan kişinin yaşı ve gün içindeki bir anlık dikkatsizliğine bağlı olarak böyle bir damga yapılmış olabileceği belirtilmektedir.

¹¹ TMT Limasol Sancağı mensubu merhum Mehmet Y. Manavoğlu ile 25 Ağustos 2004 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.

TMT içerisinde aynı amaç için bunları ikinci plana atarak çalışan insanların bu durumunun dışarıdan dikkat çekmemesine azami özen gösterilir.

Bugün dünya savaş tarihinin belki de en az bilinen, en organize ve başarılı kullanılan usulü TMT tarafından kullanılan Taksi Postası uygulamasıdır. Azami dikkat, planlama, işbirliği ve gizlilik çerçevesinde yürütülen bu çalışma özellikle 21 Aralık 1963 sonrasında Kıbrıs Türklerinin nispeten daha güvenli bölgelere sığınmaları ve Rumlar tarafından telden çiviye, aküden çimentoya kadar birçok maddeye getirilen kısıtlamalar ve ambargolar döneminde başarıyla uygulanmıştır. TMT tarafından kullanılan ve uygulanan, bugün dünya savaş tarihinde ikinci bir uygulaması veya benzeri olmayan usul Taksi Postası adı verilen bu uygulamadır. Faaliyetlerin yürütülebilmesi için haberleşme olmazsa olmaz şartlar arasındadır. Rum ablukası altında çadır kentlerde veya güvenli bölgelerde yaşayan Kıbrıs Türkleri yanında TMT kendi iç haberleşmesini nasıl yapacaktır? Ağaç kovuklarından mezarlıklara, cami avlularından çeşit çeşit kâğıt paralara ve kartpostal ve gazetelere kadar her şeyden istifade eden TMT önemli ve hassas konularda bazı taksi ve otobüs yazıhanelerini ise birer posta şubesi olarak kullanmaktan çekinmemiştir. Özellikle adadaki İngiliz idaresinin sıkıyönetim uygulamalarını iyiden iyiye arttırdığı ve EOKA'nın da Türkler üzerindeki baskıyı yoğunlaştırdığı dönemde İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sine göre insanoğlunun en doğal haklarından birisi olan haberleşme hürriyetinin yeniden tesisi yönünde son derece ince, gizli, tehlikeli ve başarılı bir yol denenmeye başlanır. Buna göre kasaba ve köyler arasında gönderilmesi gereken mektuplar ve TMT'ye ait resmi evrak özel bir kurye vasıtasıyla gizlice, hiç kimsenin dikkatini çekmeden Lefkoşa, Mağusa gibi merkezlerdeki taksi duraklarına getirilir. Bu noktada karşımıza çıkan taksi durakları arasında Lefkoşa'da Lozan Taksi ve Otobüs İşletmesi, NATO Taksi Yazıhanesi, Kambilili'nin Taksi Yazıhanesi, Samos Universal Taksi Yazıhanesi, ayrıca Mağusa'da Zafer Taksi ve Salamis Taksi Yazıhanesi bulunmaktadır. Taksi yazıhanesine TMT tarafından görevlendirilen bir kişi tarafından gizlice getirilen ve yazıhane yetkilisine teslim edilen bütün mektuplar burada tıpkı herhangi bir postaneden gönderilecek kayıtlı/taahhütlü mektup gibi bir kayıt defterine şifreli olarak kaydedilir ve mektubun üzerine taksi yazıhanesinin kaşesi vurularak tarih ve numara yazılır. Böylece mektup herhangi bir karışıklığa veya kaybolmaya karşı kayıt altına alınmış olur. Bazı yazıhanelerde eğer çalışanlar arasında doğrudan TMT adına görev yapan kişi veya kişiler varsa gönderilecek bu mektuplar veya resmi belgeler o kişilere teslim edilir ve böylece taksi yazıhanesinde çalışan diğer insanların olup bitenlerden haberleri olmaz. Mektup böylece sanki postanede pul ücreti ödenmiş kayıtlı mektup gibi teslim alınır. Bundan sonra yapılacak iş ise mektubun güvenliğini sağlamaktır. Daha sonra kasabadan, köyden ayrılacak olan arabanın gizli bir yerine yol boyunca yapılacak olan arama ve

kontrollerde bulunamayacak şekilde saklanan mektup varış noktasına güvenle ulaştıktan sonra oradaki başka bir taksi yazıhanesine teslim edilir. Mektup veya mektuplar güvenli ve tehlikesiz bir ortam oluşuncaya kadar bazen saatlerce, bazen günlerce yerinden çıkartılmaz ve teslim edilemez. Alıcıya veya bölgedeki TMT yetkilisine durum haber verilir ve kendilerinden haber beklemesi istenir. Bu taksi yazıhanesi de TMT adına çalışan insanların bulunduğu güvenli bir yerdir ve bazen taksi şoförünün haberi olmasa da arabasının gizli bir yerinde TMT adına taşıdığı bazı mektuplar bulunmaktadır. Mektup arama ve kontrol noktalarından salimen geçtikten sonra Lefkoşa, Girne veya Mağusa'da imza karşılığı teslim alınarak kayıt altına alınır. Ardından mektubun üzerine varış noktasında tıpkı Lefkoşa veya Mağusa'da vurulduğu üzere yine bir kaşe damga vurulur, mektup imza altına alınır ve daha sonra da gizlice alıcısına haber gönderilerek belirtilen yer ve saatte gönderinin alınması sağlanır.¹² Mektupların teslimi de bulunulan ortam, yer ve zamana göre değişiklik göstermektedir. Güvenli bir bölge değilse genellikle tanıdık birinin evinde veya dükkânında, bazen bir dere yatağında, camide veya mezarlıkta mektup alıcısına teslim edilir. Taksi ve otobüs yazıhaneleri vasıtasıyla TMT tarafından gönderilen pek çok mektup söz konusudur; ancak Taksi Postası uygulamasında olduğu üzere çıkış ve varış noktalarında iki ayrı kaşe damganın vurulması, ayrıca alınış ve teslim edilmiş saatlerinin ve tarihin belirtilmesi sadece bu uygulamaya has özelliklerdir. Ayrıca haberleşme için kullanılan canlı postaların dışında bir de cansız postalardan istifade edilir. TMT'ye ait herhangi bir mesajın yerine ulaştırılması için kendisine görev verilen kurye bu mesajı doğrudan kişiye götürüp teslim etmez. Bunun yerine daha önceden tespit edilen ve güvenlik durumuna göre farklılıklar gösteren ve zaman zaman değişen mevki ve yerler kullanılır. Buna göre mesaj bir ağaç kovuğu, bir mezarlık, bir posta kutusu, yıkık bir binanın duvarı gibi çok farklı yerlere mesajı bırakır ve görevini tamamlar.¹³ Bu şekilde haber iletimi sayesinde mesajı alanla mesajı oraya koyan kişi birbirlerini görüp tanımaz ve herhangi bir tehlike de söz konusu olmaz.¹⁴ Gizli belge ve mektupların alımı ve gideceği yerde teslimi konusunda günümüz posta şubeleri gibi son derece titiz, planlı ve aksaksız faaliyet gösteren bu taksi yazıhanesi aynı zamanda bütün faaliyetlerini çok büyük bir gizlilik içinde tamamlayarak kimsenin ruhu duymadan bir yerden bir yere istenilen belgeyi naklederler. Bu insanların tereddütsüz kabul ettikleri bu yaptıkları işin ne kadar tehlikeli olduğu, özellikle İngilizler tarafından adada uygulanan sıkıyönetim göz önüne

---

¹² Burada söz edilen Taksi Postası ile ilgili bilinen 3 orijinal posta gönderisi halen bu araştırmanın yazarının özel arşivinde bulunmaktadır ve çeşitli vesilelerle yurtiçi ve yurtdışında farklı filateli sergilerinde ve yarışmalarda Türkiye'yi temsil eden ve pek çok ödüller kazanan "Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi ve Kıbrıs Türk Postaları" isimli koleksiyon içerisinde kamuoyuyla da paylaşılmıştır.

¹³ Naciye Vardar ile 15 Ocak 2003 tarihinde İzmir'de yapılan görüşme.

¹⁴ Eski TMT Derneği Başkanı Yılmaz Bora ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

alındığında daha net ortaya çıkacaktır. Profesyonel eğitimden geçmemiş bu insanların böylesine tehlikeli ve sıkıyönetim uygulamasına göre idamla yargılanacakları işlere kalkışmaları ve ölümü hiçe saymaları son derece takdire şayan cesurca davranışlardır. Bu dönemde Rumların propagandaya yönelik olarak uyguladıkları bir başka damga ise “**Self-Determination For Cyprus**” damgasıdır ve adada nüfus çoğunluğunu ellerinde tuttuklarını belirten Rumlar kendi kaderlerini kendilerinin tespitini istemektedirler.

Kokkna ve H/M Damgaları ve İnce Türk Zekâsından Örnekler

21 Aralık 1963 tarihinde Rumların EOKA lideri Grivas'ın komutasında ve Yunanistan'ın desteğiyle adada yaşayan bütün Kıbrıslı Türkleri topyekûn imhaya yönelik olarak giriştikleri ve Kıbrıs tarihine “Kanlı Noel” olarak giren dönem sonrasında ise Türkler üzerindeki baskılar ve ambargolar gittikçe artar. Rumların Akritas Planı çerçevesinde başlattıkları bu saldırılar adanın dört bir yanına dağılırken 8 Ağustos 1964 günü Yüzbaşı Cengiz Topel'in de içinde bulunduğu Türk Hava Kuvvetlerine bağlı bir hava filosu tarafından Erenköy bölgesinde Rumlara yönelik uyarı uçuşları ve uyarı atışları yapılır. Yaklaşık 3 yıl boyunca Erenköy bölgesinde sıkışıp kalan Kıbrıslı Türkler ise Rum baskılarından kurtularak ada içi haberleşme konusunda yeni yollar bulmaya çalışır.¹⁵ 21 Aralık 1963 günü başlayan Rum saldırılarıyla Kıbrıs Cumhuriyeti'nin fiilen ortadan kalkmasının ardından her ne pahasına olursa olsun Türk halkının canını, malını ve namusunu korumakla yükümlü Kıbrıslı Türkler göreve hazırdır; ancak o güne kadar çok iyi silahlanmış Rumlara karşı ellerinde etkili, vurucu gücü yüksek silahların olmaması sıkıntı yaratır.¹⁶ Ancak EOKA'ya karşı kullanılacak silahlar paslı, mermiler nemlidir ve çoğu da ateş etmemektedir.¹⁷ Bütün olumsuzluklara rağmen Kıbrıslı Türkler ender rastlanan bir direniş ve mukavemet gösterirler.¹⁸ Olayların artarak devam etmesi sonrasında Kıbrıs'ta 17 Mart 1964 tarihinde BM Barış Gücü göreve başlar.¹⁹ Bu dönemde olaylar özellikle Erenköy bölgesinde yoğunlaşır ve Ağustos 1964 döneminden itibaren artarak devam eder. Özellikle Yzb. Cengiz Topel'in de aralarında bulunduğu Türk pilotları idaresindeki savaş uçakları aracılığıyla bölgede uyarı uçuşları yapılması, ancak bu uyarıların dikkate alınmaması üzerine Hava Kuvvetleri tarafından uyarı amaçlı harekâta başlanması üzerine

---

¹⁵ Söz konusu bu dönemle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ulvi Keser, “Askeri Posta; 1964 Erenköy”, Çizgi Ötesi Dergisi, KHO Yay., Sayı 2, Ankara, Ocak 1994, s. 25 ve Ulvi Keser, “Cyprus Covers Handled By Turkish Postal Service In Turkey”, OPAL The Journal of Oriental Philatelic Association of London, Whole No. 208, Londra, April (Nisan) 2004, s. 12-15. Ayrıca bkz. Ulvi Keser, “Üç İnsan, Üç Anı”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, KTKD Yay., Cilt 16, No.3, Ankara, Mayıs-Haziran 2003, s. 2.

¹⁶ TMT Lefkoşa Sancağı Kovanbeyi merhum Nevzat Uzunoglu ile 13 Temmuz 2003'de Girne'de yapılan görüşme

¹⁷ TMT Limasol kadrosundan merhum Macit Aydınova ile 13 Temmuz 2003'de Girne'de yapılan görüşme

¹⁸ Eski TMT Derneği Başkanı Yılmaz Bora ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne'de yapılan görüşme

¹⁹ The United Nations, The Blue Helmets, New York, 1990, s. 85.

Rumlar da karşı propaganda faaliyetine başlarlar ve posta yoluyla özellikle Kıbrıs dışına gönderilen her türlü mektup üzerine iki tarafında Napalm bombası bulunan **“Turkish Bombs on Cyprus Endangered World Peace–Kıbrıs’ta Türk Bombaları Dünya Barışını Tehdit Ediyor.”** şeklinde bir damga vururlar. Kıbrıs’ta neler olup bittiğini bilmeyen dünya kamuoyu ise Rumlar tarafından gönderilen mektupların üzerinde Napalm bombalarını görünce ne olup bittiğini anlamadan hemen ön yargılı bir düşüncenin içerisine girerler. Rumların bu damgayı ada içerisinde değil sadece ada dışına gönderilecek mektup, kart, paket, kutu, gazete ve dergiler üzerine vurmasıyla da istedikleri sonuç fazlasıyla elde edilir. Bu damga uygulamasını Rumlar özellikle BM Barış Gücü’nün mektupları başta olmak üzere İngiltere, ABD, Almanya, Fransa gibi Avrupa ve dünya devletlerinde ve özellikle bu ülkelerdeki Rum ve Yunanların destekleri ve propaganda faaliyetleri aracılığıyla çok iyi uygularlar.

Dünya savaş tarihi ve askeri posta tarihi açısından bir eşi daha görülmeyecek bir uygulama da bu döneme rast gelir. Bu dönem zarfında Erenköy’de mücadele eden Türkler Lefkoşa’daki Türk Genel Karargâhı ile haberleşmelerini son derece enteresan ve akıl dolu bir yolla gerçekleştirmişlerdir. 1964 yılının Ağustos ayı ile 1966 yılının Ocak ayları arasında üç tarafı Rum kuşatması altındaki Erenköy’de bulunan Türkler Lefkoşa’da bulunan Genel Komutanlık ile görüşebilmek, Rum kuşatması ve BM Barış Gücü’ne bağlı olarak çalışan İngiliz askerlerinin sansür ve kontrollerinden kurtulabilmek için dâhiyane bir plan hazırlanır. Bunun için Genel Komutanlık ve TMT Bayraktarlığı tarafından özel bir damga uygulaması yapılır **“Lefkoşa/Kıbrıs”** ibaresinin yanında iç içe iki dairenin ortasında **“H/M”** ibaresi bulunan damgalarla askeri mektuplar damgalanır. Bu damgaların yanında hemen bütün mektuplara ayrıca bir de numara verilir. Rum kuşatması altında ve Birleşmiş Milletler gözetimindeki Erenköy’e Lefkoşa’dan gönderilecek olan askeri mektuplar bu zarfların üzerine vurulan **“H/M”** damgaları sayesinde kolayca Rum ablukasını aşar. **“Hizmete Mahsustur.”** anlamına gelen **“H/M”** ifadesinin **“Her Majesties”** veya **“His Majesties”** manasıyla İngiltere’ye ait resmi bir mektup olduğunu düşünen İngiliz Barış Gücü askerleri bu mektupları Rumlara teslim etmeden doğrudan Erenköy’deki Türklere teslim ederler. Böylece Türklere ait mektuplar önce İngiliz askerlerinin gözleri önünde ve hatta onların da bilmeden yardımlarıyla ve Rumlar hiçbir şeyin farkına varmadan Erenköy’de sahiplerini bulur. Bu şekilde sadece resmi mektuplar değil orada yakınları bulunanlara da mektuplar gönderilir. Aynı şekilde Erenköy’deki Türkler tarafından özellikle Lefkoşa’ya ve çok nadir de olsa Türkiye’ye gönderilen mektuplar da köyün İngilizce ismi olan **KOKKINA**’nın bulunduğu resmi **“KOKKINA Rural Service- Köy Postası”** mühründeki **“I”** harfinin silinmesi sonucu ortaya çıkan **“KOKKNA”** damgasıyla damgalanarak Barış Gücü askerlerine teslim edilir. İngiliz idaresi dönemine ait damgayı gören

Barış Gücü yetkilileri de kendi resmi mühürlerini taşıyan bu mektupları daha önce köyde yaşayan İngiliz vatandaşlarına ait olabilir düşüncesiyle Rumlara teslim etmeden doğrudan Lefkoşa'nın Türk kesimine getirirler. Buradan da söz konusu mektuplar genel Komutanlık veya Emniyet Müdürlüğü'ne aktarılır. Resmi damga üzerinde tahrifat yapılarak “**I**” harfinin kazınmasının sebebi ise bu mektupların herhangi bir şekilde açılması ve Türkler tarafından yazıldığıının anlaşılması sonrası doğacak karışıklığı önlemek maksadıyladır. Bu uygulamanın başladığı ilk dönemlerde mektuplar üzerine numara vurulur ve “**Destek Kıtaları**” yazılır. Yokluk ve sıkıntının had safhaya çıktığı dönemlerde zarf bulunamayınca aynı uygulama küçük kâğıt parçaları üzerine yapılır. KOKKNA ve H/M damgaları genellikle kırmızı mürekkep ile vurulmakta, çok nadiren de olsa viyola renkli mürekkep kullanılmaktadır. Özellikle Erenköy’de yokluklar içinde çırpınan Kıbrıslı Türkler bazen yazacak kâğıt bile bulamadıklarından bu şekilde mesajlarını gazete yapraklarından faturalara, sinema biletinden tapu koçanına kadar çok farklı kâğıt örnekleri üzerine de yazarlar. Erenköy’de bulunan Türklere Türkiye’den gönderilecek mektuplar için ise Türkiye’de özel bir uygulama yapılır. Söz konusu bu tip mektuplar için ise adres “**Posta Kutusu 82, Bakanlıklar-Ankara**”dır. Ankara’da bu posta kutusuna gönderilen mektuplar PTT tarafından Kızılay’a teslim edilir. Kızılay da Kıbrıs’a gönderdiği insani yardım malzemeleriyle beraber bu mektupları da gizlice Kıbrıs’a getirerek Lefkoşa’daki Türk Genel Karargâhı’na teslim eder. Mektuplar buradan da aynı şekilde Erenköy’e ulaştırılır.

Kıbrıs’a Yardım Pulu Uygulaması

Bu arada Türkiye’de Bakanlar Kurulu’nun 7 Ocak 1964 ve 12 Eylül 1964 tarihli toplantısında Kıbrıslı Türklere yardım için bastırılması ve kullandırılması karar altına alınan “Kıbrıs’a Yardım Pulu” Türkiye Kızılay Derneği, Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Ulusal Verem Savaş Derneği ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği’nin tanzim ettikleri protokol çerçevesinde hazırlanarak 1 Ekim 1964 Perşembe günü sabahından itibaren bütün yurttan satışa sunulur. Pulların basım ihalesi ise Türkiye’nin gelmiş geçmiş en büyük koleksiyoncusu, filatelist ve pulcusu merhum Ali Nusret Pulhan tarafından alınmıştır. Konuyla ilgili Bakanlar Kurulu Kararnamesi ise 6/3.630 karar sayısı ile 7 Ocak 1964 tarihli ve 6/2.574 sayılı kararnameye ek olarak Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Başbakan İsmet İnönü ve Çalışma Bakanı Bülent Ecevit de dâhil olmak üzere toplam 21 bakan tarafından imzalanır ve yürürlüğe girer.²⁰ Kıbrıs adasında Rum baskısının giderek artması ve hayatın çekilmez ve katlanamaz hale

²⁰ Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi’nin 6/3.630 karar sayısı ile 7 Ocak 1964 tarihli ve 6/2.574 sayılı kararname. KGMA. K.3475,D.1964-65/9-4 Kıbrıs’a Yardım Pulu Çıkartılması Dosyası

gelmesinden hemen sonra Kızılay Genel Müdürlüğü de Türkiye’de Kıbrıs’a Yardım Pulu çıkartmaya karar verir. 10, 25, 50, 100, 250 ve 500 kuruşluk değerlerle basılan toplam 123.200.000 pulun ederi 30.000.000 liradır²¹ ve pulların en üst düzeyde sarf edilmesini sağlamak maksadıyla her türlü devlet teşekkülleri ve iştiraklerinin, belediye ve özel idarelerin her çeşit taahhüt ve ödemelerinde, giriş ve çıkış gümrük muamelelerinde, pasaport ve vize işlemlerinde, Toprak mahsulleri Ofisi’nin hububat ve afyon alım ve satımlarında, her nevi borsa faaliyetlerinde, DDY, THY, DDY ve özel otobüs firmalarında, havagazı, elektrik ve su faturalarında, nakliyat ambarlarının her türlü fiş ve faturalarında, çimento ve demir satışlarında, her türlü bina ve av ruhsatlarında, ehliyet, okul kayıt, evlenme cüzdanları, tiyatro, sinema, at yarışları, maç biletleri spor toto kuponları ve fişlerinde, Zirai Donatım Kurumu’nun her türlü satışlarında, radyo reklâm yayınlarıyla ilgili faturalarda, sigorta, noter, tapu, ticaret ve esnaf odaları faaliyetleri, gazino ve gece kulüpleri hesap pusulalarında, her türlü dernek faaliyetlerinde kullanılması gerekmektedir.²²

Bu dönemde de Kıbrıs’ın Türk bölgelerine gönderilen veya Kıbrıslı Türkler tarafından gönderilen mektuplar “illegal/kanunsuz” damgası vurularak Rumlar tarafından gönderilmeleri engellenmiş ve alıcılarına ulaştırılmamıştır. Öte yandan olayların devam ettiği bu dönem içerisinde Mağusa Posta idaresi denetimindeki 33 köyün posta idareleri muhasara altında olmalarına rağmen, bu bölgedeki Türkler tıpkı Rumlar gibi posta hizmetlerinden istifade edebilmişler ve posta hizmetleri sağlıklı bir şekilde yerine getirilmiştir.²³ 14 Ekim 1966 tarihinde Kıbrıs Türk toplumunu temsilen Ümit Süleyman ve Rumları temsilen de Doktor R. George’un imzaladığı bir posta anlaşması imzalanır.²⁴ BM Barış Gücü’nün denetim ve kontrolü altında yapılan bu anlaşmaya göre Lefkoşa Atatürk Meydanı’nda bulunan Merkez Postane bu tarihten itibaren acente olarak çalışmaya başlar. Bu postanedeki stok pulların tamamıyla anlaşmanın imzalanmasından önceki dönemde kullanılan pulların bütün geliri de anlaşma şartları gereği Rumlara ödenir. Yapılan anlaşmaya rağmen yine de Türk bölgelerindeki posta faaliyetleri hiç de iç açıcı bir durumda değildir.²⁵ Özellikle küçük Türk köylerinin diğer yerleşim birimleri ve dış dünya ile bağlantısı kesilmekte, özellikle de ada dışından gelen

---

²¹ Kızılay Ticaret Müdürü Z. Boyer imzasıyla Kızılay Genel Müdürlüğüne gönderilen 1 Mart 1965 tarihli yazı. KGMA. K.3475,D.1964-65/9-4 Kıbrıs’a Yardım Pulu Çıkartılması Dosyası

²² Türkiye Kızılay Derneği Genel Başkanı Dr. Fikret Pamir imzasıyla Kıbrıs’a Yardım Komitesi’nce bütün kaymakamlıklara ve bağlı “Kıbrıs’a Yardım Komitesi Başkanlığı” adına gönderilen 3 numaralı yazı. KGMA. K.3475,D.1964-65/9-4 Kıbrıs’a Yardım Pulu Çıkartılması Dosyası

²³ Jeff Ertughrul, The Postal Services of Cyprus, Haziran 1964, Londra, s.5.

²⁴ Jeff Ertughrul, a. g.e., s. 4.

²⁵ Jeff Ertughrul, a. g.e., s. 6.

mektuplar ise üzerlerine “Unknown/Bilinmiyor” damgası vurularak geri gönderilmektedir. Bu durum özellikle Lefkoşa, Lefke ve civar köylerde dayanılmaz boyutlardadır.

Ankara Yenişehir/ Kızılay Postası

Bu dönem fiili olarak Kıbrıs Türklerinin modern dünyadan tecrit edildikleri bir dönemdir ve 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı’na kadar geçen süre ambargo, kısıtlama ve tecridin en yoğun yaşandığı ve hissedildiği dönem olarak ortaya çıkar. 21 Aralık 1963 sonrasında en doğal insan haklarından birisi olan haberleşme hürriyetinin Rumlar tarafından kısıtlanmasının ardından devreye yine Kızılay girer ve gerek Kıbrıs Türklerinin ada dışına gönderecekleri mektupları gerekse Kıbrıs’a özellikle Türkiye’den gönderilecek mektupları ulaştırmak için yeni stratejiler geliştirilir. Bu sıkıntılı günlerde insanların dostlarından, akrabalarından ve yakınlarından haber alabilmek için müracaat ettikleri yer de yine Kızılay olacaktır;²⁶

“Kızılay Genel Merkezi Başkanlığına

Bir seneden beri Londra’da bulunuyorum. Kıbrıs’ta Akıncılar ‘Luricina’ köyünde evli bir kardeşim bulunmaktadır. Sizin de bildiğiniz gibi yılbaşından beri Kıbrıs’ta çarpışmalar oluyor. Kardeşimden birkaç mektup aldım ve mümkünse biraz para göndermemi istiyordu. Türkiye’de bulunan arkadaşşıma bu fikrimi yazdım ve sizlere başvurduğumu yazarak benim sizlere ayrıca mektup yazarak başvurmamı söyledi. Eğer mümkünse bana lütfen yazın. Kızılay vasıtasıyla biraz para göndermek istiyorum. Birkaç defa diğer banka ve postayla gönderdim fakat aldığımı zannetmiyorum. Yapacağınız masrafları da ödemeye hazırım. Selamlar. 22 Nisan 1964. Meral Erkan, 131, Isledon Road, N.7, Islington/England”

Söz konusu bu müracaatın ardından Kıbrıs’a Yardım Komitesi adına Kızılay Derneği Genel Sekreteri Babür Ardahan imzasıyla 23 Haziran 1964 tarihinde gönderilen 17.730 sayılı cevabi yazıda “Tarihsiz mektubunuzla birlikte Kıbrıs’a gönderilmek üzere yazdığınız mektup alındı ve adresine ulaştırılmak üzere Kıbrıs’a sevk edildi. Ancak Akıncılar köyünde bulunan kardeşinize Londra’dan Lefkoşa’daki İş Bankası kanalıyla para gönderebilirsiniz.”²⁷ denir. Konuyla ilgili olarak Kızılay Genel Müdürlüğü’nden yardım isteyen birkaç mektup örnek olması açısından aşağıya alınmıştır;²⁸

²⁶ KGMA. K-4649, 1964/9-4/Kıbrıs Mektupları Dosyası.

²⁷ KGMA. K-4649, 1964/9-4/Kıbrıs Mektupları Dosyası.

²⁸ KGMA. K-4649, 1964/9-4/Kıbrıs Mektupları Dosyası.

“Kızılay Genel Müdürlüğü/Ankara

Muhterem efendim,

Her şeyden önce Türkiye Kızılay Teşkilatı'na ne kadar müteşekkir olduğumuzu bir Kıbrıslı olarak belirtmek isterim.'Kızılay sayesinde hayattayız.' diyor annem mektuplarında. Tanrı hepinizi korusun. Muhterem efendim, ekteki mektubumu tavassutunuzla aileme ulaştırabilmek beni memnun edecek. Teşekkür ve hürmetlerimin kabulü ile. 26 Haziran 1964. Selam Başbilir”

“Sayın ağabey,

Bana göndermiş olduğunuz 30 Haziran 1964 mektubunuzu aldığımı sizlere nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum. Annemin ve kardeşimin hayatta olduğuna çok sevindim. Tabii sizlerden gidenler ne annemi gördü ne kardeşimin ne vaziyette olduğunu. Tabii şimdi siz de öğrendiniz. Tabii böyle bir çocuk ile bugün dul kalan annem için ne acı ve ne ezgi çektiğini siz de keşfedebilirsiniz. Sayın ağabey sizlerden bir yardım olarak şayet mümkün ise bize bu yardımı yapın. Üç aydan beri İngiliz Kızıllaç'a gittim. 95 lira pilet parasını annem ve kardeşim için yatırttım yanıma almak için fakat hala bugüne kadar hiçbir cevap almadım. Tabii buradaki Kızıllaç'a bu ismi verdim; Hâkime Dedoja. Eşim Arnavut Türklerindedir. Eşimin imzası Sami Dedoja. Tabii sizlere eşimin ismini kullandım. İşte burada size Kızıllaç'ın bana gönderdiği bir de mektup gönderiyorum. Şayet mümkün ise annemin ve kız kardeşimin yanımıza gelmesini siz de yardım ederseniz eminim ki o zaman daha tez gelir. Sizlerden çok özür dilerim sizleri rahatsız ettiğimden dolayı. Saygılarımla. 7 Temmuz 1964, Hâkime Sami”

“Kızılay Genel Müdürlüğüne,

Malazgirt kosteriyle ve Kızılay hastanesinin raporuyla Mersin Devlet Hastanesi'ne tedavi maksadıyla geldim. 16 Nisan 1964 tarihinden itibaren Mersin Hastanesi'nde üç gün bakıldıktan sonra Hastane Başhekimliğince gösterilen lüzum üzerine İstanbul Cerrahpaşa Hastanesi'ne nakledildim. İlişik hastane raporu²⁹ gereğince taburcu edildim. Gösterilen yakın alaka ve yardımlarından dolayı Kızılay'a minnettarım. Kıbrıs'a gönderilmem için yardım ve tavassutunuzu saygılarımla arz ederim. 9 Temmuz 1964, Mehmet Kani, Mavi Otel'de Kıbrıslı, Ankara”

---

²⁹ İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Cerrahpaşa Nöro-Psikiyatri Kürsüsü'nün 9 Temmuz 1964 tarih ve 419 sayılı raporu; “Mehmet Kani polikliniğimize 1 Mayıs 1964 tarihinde müracaat etmiş ve muayenesinde reaktif depressif sendromu tespit edilmiştir. Ayaktan takip ve tedavimiz alındığını bildirir bu rapor şahsın isteği üzerine tanzim edilmiş ve kendisine verilmiştir.”

“Türkiye Kızılay Derneği Genel Müdürlüğüne

Okulumuz birinci sınıf öğrencisi olan Kıbrıslı Suzan Oktay ailesinin sağlık haberini alamadığı için büyük bir endişe içindedir. Kendisinin ailesine yazmış olduğu ekli mektubun Kıbrıs’a ulaştırılması ve imkân bulunduğu takdirde ailesinin sağlık durumunun tespit edilerek müdürlüğümüze bildirilmesi hususunda emir ve yardımlarınız rica olunur. Saygılarımızla. 11 Temmuz 1964, Kızılay Hemşire-Ebe Okulu Müdürlüğü. Suzan Oktay’ın annesinin adı ve adresi; Bayan Salih Oktay, Lefke-Karadağ”

Ankara Merkez Kızılay Şubesine, 24 Temmuz 1964

Efendim ben Batı Almanya’nın Stuttgart şehrinde yüksek makine mühendisliği tahsili yapan Kıbrıslı Türk öğrenciyim. Kıbrıs olayları dolayısıyla ailemden hiçbir haber alamamaktayım. En son mektuplarımı 15 Aralık 1963 tarihinde göndermişlerdi. Hadiseler başladıktan sonra ise haberleşmek için her çareye başvurdum. Olmadı. En son çare olarak da size müracaat etmeyi uygun buldum. Sizden ricam ailemin durumu hakkında bana elinizden gelen en kısa zamanda haber göndermeniz ve benden hiç merak etmemelerini bildirmenizdir. Ayrıca bana Kıbrıslı öğrencilerin başkanlarının adresini de temin edip gönderirseniz çok memnun olacağım. Çünkü Kıbrıslılarla olan irtibatım tamamen kesilmiş, toplu halde bir düşündükleri varsa milli, mücadelemizde benim de her türlü vazifeye hazır olduğumu kendilerine bildirmek isterim. Derneğinizin de bana verebileceği vazife varsa hazır olduğumu en derin saygı ve hürmetlerimle bildiririm. 7 Şubat 1964, Kıbrıslı Türk öğrenci Vasıf H. Fedai”

“Ankara Merkez Kızılay Şubesine, 24 Temmuz 1964

Efendim ben Batı Almanya’nın Stuttgart şehrinde yüksek tahsil yapmakta olan Kıbrıslı Türk öğrenciyim. Üç aya yakın bir zamandan beri ailemden hiçbir haber alamamaktayım. Bu durum bir taraftan Kıbrıs’ın durumu dolayısıyla beni meraklandırmakta, bir taraftan da evden para da gelmemesinden ötürü tahsilimi aksatmaktadır. Bundan ötürü sizden ricam mümkünse ilişikteki mektubu aileme iletmenizdir. En derin saygı ve hürmetlerimle. Vasıf H. Fedai, 7.257 Ditzingen, Silcher Str.8 Deutschland. Babamın adresi; Hasan Fedai, Lefke/Kıbrıs”

“Kızılay Merkezi Başkanlığına, 5 Ağustos 1964 Ankara

Kıbrıs Limasol’da Kasımpaşa Caddesi No. 65’de annem Lütfiye Karagöz ve Pendaguma’da bulunan babam Mehmet Emin Ersezer 8-9 aydan beri sıhhat haberlerini alamadığımdan çok endişe ve ıstırap içinde bulunmaktayım. Vatanım olan Kıbrıs’tan aylardır haber alamadığım için çok kıymetli Kızılay merkez amirlerimizin yardımlarıyla

bu müşkül durum giderildiğini işitince ilk fırsatta bu acil isteğimi sizlere ulaştırmaya ant ettim. Bu isteğimin tez zamanda tetkiki ile bana yardımcı olacağını yüksek saygılarımla sunarım. Anne ve baba hasreti ile yanan Salih Erada, 4.029 Sokak, 8 Karabağlar/İzmir”

“Kızılay Genel Merkezi, Ankara, 27 Ağustos 1964

Kıbrıslı bir öğrenciyim. Burada yakınlarından ayrı kalan herkes gibi Kızılay Kıbrıs Postaları vasıtasıyla ailemle haberleşiyorum. Minnettarım fakat öğrenmek dilediğim hususlar vardır. Acaba Kıbrıs’a posta seferleri ne zamanlar yapılmaktadır? Bir ay içinde hangi günler sefer vardı? Kıbrıs’tan buraya posta seferleri ne zamanlara rastlıyor? Bu hususlarda lütfen aydınlatılmam mümkün müdür öğrenmek istedim. Çünkü yakınlarıma o süreler içinde yazarsam yazdıklarımın ellerine geçeceğinden daha çok emin olabileceğim. Sonsuz minnetlerim ve saygılarımla. Meral Salih- Adresim Yeni Mahalle 5/A Kilimli/Zonguldak”

“Sayın Müdür Bey, 25 Ağustos 1964

Göndermiş olduğunuz mektubu aldım. Kocam Halil Mehmet’in Mersin Devlet Hastanesi’nde tedavide olduğunu yazmıştınız. Mersin Kızılay şubesine beş tane mektup gönderdim, üçü geri geldi. ‘Adres bırakmadan hastaneden ayrılmış.’ diye yazılı gönderdiğim mektupların üzerinde. Çok merak ediyorum. Sağlığı hakkında bir bilgi alamadım. Şerafettin Bey’le iki tane mektup gönderdim. Rica ederim en erken bir zamanda bana tam bir bilgi vermenizi rica eder, hürmetlerimi sunarım. Sevgilerimle. Zehra Halil, Kuru Çeşme Sokağı, 29/A Lefkoşa/Kıbrıs”

“Sayın Dehri Gültekin³⁰ Avukat (Yeni Cami Arkası, No.31, Adana)

18 Ocak 1964 tarihli mektubunuzda Ahmet Selahattin Efendi’nin hayat ve sıhhatinden haber alamadığımızı bildirmektesiniz. Halen Kıbrıs’a normal posta sevkiyatı yapılamamaktadır. Ancak Kıbrıs’a gönderilmek istenen mektuplar açık zarf içinde Genel Merkez’imize intikal ettirildiğinde derneğimiz kanalıyla Kıbrıs’taki adresine ulaştırılmaktadır. Kıbrıs’tan cevap alındığında keza yine derneğimiz eliyle Türkiye’deki adresine postalanmaktadır. Adı geçenin sıhhat haberi için ayrıca Dışişleri Bakanlığımıza müracaatta bulunmanız gerekmektedir. Bilgilerinizi rica ederim. Saygılarımla.”

---

³⁰ Kıbrıs’a Yardım Komitesi adına Kızılay Derneği Genel Merkez Başkan Vekili Dr. Fikret Pamir imzasıyla Dehri Gültekin’e gönderilen 21 Ocak 1964 tarih ve 93 (1.851) sayılı yazı. KGMA. K-4649, 1964/9-4/Kıbrıs Mektupları Dosyası.

“Şekip Kantarcı³¹, Kaptan Paşa 2. Sok.26/2 Şişli/İstanbul,

14 Mayıs 1964 tarihli mektubunuzda aydınlanmasını istediğiniz Kıbrıs’a gönderilen mektupların dağıtım meselesi aşağıda izah edildiği şekilde hallolunmaktadır. Türkiye’den mektuplar kurye ile Lefkoşa’da görevli bulunan Kızılay İlk Yardım Ekip Şefliğine gönderilmektedir. İlk Yardım Ekibi gerek Türk Cemaati vasıtasıyla gerekse açık bulunan yollardan gıda sevkiyatı yapıldığında mektupları adresine ulaştırmaktadır. Umumiyetle ilgililer kendileri ekipten talep ederek adlarına gelen mektupları da teslim almaktadırlar. Bilgilerinizi rica eder, bu yolda göndereceğiniz mektupların derneğimiz kanalıyla adreslerine ulaştırılacağından emin olmanızı dilerim. Saygılarımla. Babür Ardahan”

“Kızılay Genel Müdürlüğü, Ankara

Kıbrıs’ta bulunan iki kardeşimle uzun zamandan beri haberleşemedim. Yazmış olduğum ilişik mektubun mahalline ulaştırılmasına tavassut buyrulmasını derin saygılarımla arz ederim. 21 Mayıs 1964, Seniha Deringöz, Ziraat Bankası, Antalya”

“Merkezi Kızılay Müdürlüğüne, Ankara

Efendim bendeniz Kıbrıs Türk vatandaşlarından İhsan Niyazi’yim. Londra’da hukuk tahsili yapmaktayım. Kıbrıs’taki hadiselerden bu yana ailemle mektuplaşma imkânım olmamıştır. Şu mektubumdaki havadisi ise aileme muhakkak ulaştırması lüzum ettiği için sizin yardımınıza sığınıyorum. Mektubumun sizler tarafından aileme iletileceğine inanır, en derin saygı ve hürmetlerimi sunarım efendim. Saygılarımla, 9 Haziran 1964. İhsan Niyazi, 84, North Church Rd. London 1”

“Kızılay Genel Merkezi Başkanlığına,

Biz Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi talebelerinden Özel H. Fadıl, Raif Mehmet ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Fakültesi Arkeoloji Bölümü talebelerinden Raif Hüseyin olup mümkünse 19 Haziran 1964 tarihinde Kıbrıs’a gidecek grup listesine dâhil edilmemizi (Uçak biletleri tarafımızdan temin edilecektir.) saygılarımızla rica ederiz.”³²

“Kızılay Genel Merkezi, Ankara

İstanbul, 30 Ocak 1964

³¹ Kıbrıs’a Yardım Komitesi adına Türkiye Kızılay Derneği Genel Babür Ardahan tarafından Şekip Kantarcı’ya gönderilen 20 Mayıs 1964 tarih ve 14.802 sayılı yazı. KGMA. K-4649, 1964/9-4/Kıbrıs Mektupları Dosyası.

³² Söz konusu öğrencilerin bu müracaatlarına yönelik olarak dilekçe üzerine düşülen nota “Şifahen kendilerine emniyet tedbiri alınacağı; ancak ne zaman gideceklerinin bildirilmesi anlatıldı.” yazmaktadır. Bu da her üç öğrencinin Kızılay vasıtasıyla Kıbrıs’a gittiklerini göstermektedir. KGMA. K-4649, 1964/9-4/Kıbrıs Mektupları Dosyası.

Kıbrıs'ta Larnaka kazasına bağlı Pile köyünde oturan ağabeyim Tahsin Ali ve oğlu Enver Tahsin ve çocukları vardır. Bu son olaylar muvacehesinde durumlarından haber almak üzere yazdığım mektuplara cevap alamadım. Bu itibarla ilişik mektubumun ya ellerine ulaştırılmasını veya hayatlarından haber alınması hususunda gereğinin yapılmasını ve neticenin bendenize bildirilmesini tavassutunuza rica ederim. Salahi Demirbelik, Kızıltoprak, Ömerefendi Sok. Saadet Apt.2 Kadıköy/İstanbul”

“Efendim

Uzun zamandır mektuplaşamadığım Kıbrıs'taki aileme ilişik olarak gönderdiğim mektubu iletmenizi rica eder, hürmet ve teşekkürlerimi sunarım. Aycan Erozan, Kıbrıs Büyükelçiliği, Dokki/Kahire-Mısır”

“Kızılay Genel Müdürlüğü, Ankara,

Efendim, Kıbrıs'taki kötü ahval dolayısıyla ailemizle haberleşmek mümkün olmadığından yardımınıza sığınırız. Mektubumun üzerindeki adrese iletilmesini yüksek makamınızdan rica ederim. Saygılarımla. Gülsen Pamir.”³³

Yurtiçinde yaşayan vatandaşların Kıbrıs'ta bulunan yakınlarıyla haberleşme konusunda müracaat ettikleri yerler arasında sadece Kızılay'ın Ankara'da bulunan merkezi değil, bütün şubeleri de bulunmaktadır ve örneğin Antalya'da yaşayan Latife Kantur da Kızılay Antalya şubesinden yardım talep eder.³⁴ Aynı şekilde Kızılay'a gönderilen bir başka mektup ise Kızılay Kocaeli Şubesi vasıtasıyla yerine ulaştırılır.³⁵ Bu arada Kızılay vasıtasıyla haberleşme konusunda sorulan yazılı bir soruyla ilgili olarak Kızılay tarafından “Derneğimiz vasıtasıyla gönderilen bütün mektuplar Mersin'den Kıbrıs'a gıda götüren ekiplerimiz vasıtasıyla sevk edilmekte ve Lefkoşa'da Türk Cemaat Mümressilerine teslim edilmekte ve onlar tarafından dağıtım yapılmaktadır. Ancak son bir ay içinde Mersin'den 28 Şubat 1964 tarihinde bir vapur sevk edilebilmiş ve bir ay zarfında Kıbrıs'a götürülmek üzere sevk edilen mektubu bu vapurdaki ekip götürmüştür. 4 Mart 1964 tarihinde gelen mektubunuz da Kıbrıs'a hangi tarihte gemi gönderilebilirse o tarihte sevk edilebilecektir...”³⁶ denilir. Haberleşme konusunda Kızılay'dan yardım isteyenlerden birisi de New York'ta yaşayan Ahmet Akyamaç'tır ve 20

³³ Söz konusu mektubun üzerine “Mektup Tuncay Hanım'a verildi. 14 Şubat 1964” notu düşülmüştür.

³⁴ KGMA. Kızılay Antalya Şubesi Başkanı Dr. Refet Tuğay tarafından Kızılay Genel Başkanlığına gönderilen 7 Mart 1964 tarih ve 18 (10740) sayılı yazı.

³⁵ KGMA. Kızılay Kocaeli Şubesi Başkanı Hüseyin Ege imzasıyla Kızılay Genel Başkanlığına gönderilen 17 Ocak 1964 tarih ve 21 (2973) sayılı yazı.

³⁶ KGMA. Kızılay Derneği Genel Başkan Vekili Dr. Fikret Pamir imzasıyla Gülsevdi Sunat/Tarsus adresine gönderilen 9 Mart 1964 tarih ve 7595 sayılı yazı.

Mart 1964 tarihinde Kızılay'a gönderdiği bir yazıyla Lefkoşa'nın Nuri Efendi Sokağı 13 numaralı adresinde yaşamakta olan babası Yakup Hasan'a ulaşmaya çalışır.³⁷ Bu şekilde müracaatta bulunanlardan birisi de Kıbrıs'ta bulunan yakınlarına eğitim amaçlı ders kitapları göndermek isteyen bir başka Türk vatandaşıdır.³⁸ Avukat Nermin Kayabaşı da Kızılay'a yaptığı müracaatta "Kıbrıs'tan aldığımız bir haberde Hüsrev'in sağ ve salim, iyi vaziyette olduğu öğrenilmiştir. Bu sebeple duyacağımız sevince imkân sağladığı için son derece memnuniyet duyduğumuzu bilgilerinize rica ederim."³⁹ der. Aynı şekilde Hüseyin Küçük de yazdığı mektupta "Kıbrıs'tan bütün küçüklerin iyi olduğu hakkında aldığımız bilgiyi sunarız. Bu suretle duyacağınız sevince imkân sağlandığı için memnuniyet duyduğumuza bilgilerinizi rica ederiz."⁴⁰ haberine teşekkürlerini iletir. Kızılay vasıtasıyla yakınlarına ulaşmaya çalışan insanlar yurtiçi ve yurtdışından hep doğrudan Kızılay'a müracaat ederler. Bunlardan birisi de İngiltere'den müracaatta bulunan ve Mesut Nazım ve ailesi hakkında bilgi almaya çalışan Rosemary Konig isimli Amerikan vatandaşıdır. Söz konusu kişi yaptığı müracaatında yapılacak haberleşme sırasında doğabilecek masrafları karşılamak üzere 1 Dolar da para göndermiştir.⁴¹ Bu noktada özellikle belirtmelidir ki Kızılay Kıbrıs'a yönelik son derece geniş kapsamlı ve son derece güç yardım faaliyeti çerçevesinde o kadar hassas davranmaktadır ki vatandaşların yardım amaçlı gönderdikleri tek bir kuruşun bile hesabını verebilecek altyapıyı her türlü dedikodudan ve kafalarda soru işaretleri oluşturmadan hazırlamıştır ve bu 1 dolarlık hesabı da bir üst yazıyla bankaya göndermekte tereddüt yaşamaz. Kızılay aynı günlerde Kıbrıs'ta Baf kasabasının Fasula (Phasoula) köyünden Elmaz Atılğan tarafından Ankara Dışkapı, Yıldırım Talebe Yurdu'nda kalmakta olan Hilmi Elmaz Atılğan'ın, aynı köyden Mehmet Türker'in de İstanbul Süleymaniye'de bulunan Samsun Talebe Yurdu'nda kalmakta olan İsmail Mehmet Türker'in sağlık haberleri konusunda adadaki İngiliz Kızılhaç yetkililerine yapılan müracaata da cevap vermekte gecikmez ve bu insanlara da yardımcı olur.⁴² Kızılay tarafından çok geniş kapsamlı yardım faaliyetlerine paralel olarak posta haberleşmesi konusunda girişilen ve neredeyse dünyada bir eşi daha olmayan uygulamanın istenmeyen sebeplerle sekteye uğrayabileceği endişesiyle Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan istihbarat çalışması

³⁷ KGMA. Ahmet Akyamaç tarafından Kızılay Genel Başkanlığına gönderilen 20 Mart 1964 tarih ve 12295 sayılı yazı.

³⁸ KGMA. K-4840. 1966-1967/9-4/Kıbrıs Mektupları Dosyası.

³⁹ Nermin Kayabaşı tarafından Kızılay Genel Başkanlığına gönderilen 20 Ocak 1964 tarih ve 1.403 sayılı müracaat. KGMA. K-4649. 1964/9-4/Kıbrıs Mektupları Dosyası.

⁴⁰ 18 Ocak 1964 tarihinde İstanbul Ziraat Fakültesi Talebe Yurdu'nda kalan Hüseyin Küçük'e Kızılay Genel Başkanlığı tarafından gönderilen 1.396 sayılı yazı. KGMA. K-4649. 1964/9-4/Kıbrıs Mektupları Dosyası.

⁴¹ Kızılay Derneği Genel Başkanlığı adına Dr. Fikret Pamir imzasıyla Merkez Bankası Ankara Şubesi Müdürlüğüne gönderilen 20 Nisan 1964 tarih ve 12.300 sayılı yazı. KGMA. K-4649, 1964/9-4/Kıbrıs Kızılhaç'larla Yazışma Dosyası.

⁴² İngiltere Kızılhaç Teşkilatı tarafından Kızılay Genel Başkanlığına yapılan 10 Nisan 1964 tarihli ve 15.057 ve 15.058 sayılı müracaat. KGMA. K-4649, 1964/9-4/Kıbrıs Kızılhaç'larla Yazışma Dosyası.

sonrasında “Kıbrıs’ta akrabaları bulunanların mektuplarının Ankara Kızılay Merkezi tarafından gönderildiği ve bu mektupların müracaatta bulunan kapıcı tarafından alındığı, bunların açıkta raf altında durmakta olduğu, kapıcı veya ilgili personelin bir zaman için de olsa yerinden ayrılması halinde kapı ağzındaki bir mahalde bulunan mektupların muhaberatı takip eden ajanlar tarafından alınabileceğine dair bir haber alınmıştır. Emniyetle mahalline gönderileceği muhakkak olan bu sistemin bazı kötü niyetlilerce suiistimal edileceği de muhtemeldir...”⁴³ denilir.

Özellikle 1963 sonrasında Türkiye ile Kıbrıs arasında Türk Hava Yolları tarafından düzensiz de olsa uçak seferleri yapılmaya başlanır ve adada çatışmalarda yaralanan Kıbrıslı Türkler acilen Türkiye’ye getirilir. Düzensiz olarak ve Rum baskıları arasında yapılmaya çalışılan bu seferlerde Kıbrıs Türklerinin giyecek, yiyecek ve ilaç ihtiyaçları da karşılanmaya çalışılır. Bu dönemde Kıbrıs Türklerinin özellikle ada dışına göndermeye çalıştıkları mektuplarıyla ilgili olarak yeni alternatifler üzerinde durulur. Bunun sonucu olarak Türkiye Kızılay Cemiyeti tarafından koşulsuz destek gelir. Kıbrıslı Türklere ilaç, gıda, yiyecek, çadır, battaniye ve doktor yardımında bulunan Kızılay Cemiyeti adadaki, askeri personel ve sivil halkın Türkiye’deki yakınlarına, Türkiye’dekilerin de adaya göndermek istedikleri mektupları alıcılarına ulaştırmaya çalışır. Bu faaliyetler farklılıklar göstermekle beraber şu şekilde uygulanır;⁴⁴

1- Pulsuz olarak Lefkoşa’daki Kızılay Cemiyeti’ne teslim edilen mektuplar Kızılay görevlileri tarafından kayıt altına alınıp torbalara konduktan sonra adaya yardım malzemeleri getiren Türk uçakları vasıtasıyla Ankara’ya gönderilmektedir. Ankara/Yenişehir Postanesinde sadece Kıbrıs’tan gelen bu mektuplar için hizmete sokulan bölümde bu mektupların zarflarına o günkü posta ücreti karşılığı olan 50 veya 60 kuruşluk pullar yapıştırılmaktadır. Daha sonra zarfların üzerine kırmızı mürekkep ile “Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi” kaşe damgası vurulmakta ve bu mektuplar sanki yurtiçinden gönderilmiş gibi Ankara/Yenişehir damgası ile damgalanarak alıcısına ulaştırılmaktadır.

2- Aynı şekilde Türkiye’ye getirilen mektupların üzerine “Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Merkezi” kaşesi vurulmaktadır.

3- Türkiye’den Kıbrıs’a gönderilen mektuplara ise adresle beraber “Kızılay Genel Merkezi Kıbrıs Postaları Eli İle” yazılmakta, Kızılay Genel Merkezi’nde toplanan bu mektupların üzerine kırmızı mürekkep ile “Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Merkezi” kaşesi

⁴³ Genelkurmay Başkanlığı tarafından Kızılay Genel Müdürlüğüne gönderilen Ocak 1967 tarih ve İSTH:3.382-3-67 Em./56/2 (3.382) sayılı yazı. KGMA. K-4649, 1964/9-4/Kıbrıs Mektupları Dosyası.

⁴⁴ Bu araştırma çerçevesinde burada sözü edilen bütün materyal Ulvi Keser Özel Arşivi’ndedir. UKÖA.

vurulmakta ve Kıbrıs'a getirilen bu mektuplar yine Kızılay aracılığıyla alıcılarına ulaştırılmaktadır.

4- Pulsuz olarak Türkiye'de Kızılay Genel Merkezi'ne ulaştırılan mektuplar üzerine bazen pul yapıştırılmamakta, sadece "Türkiye Kızılay Cemiyeti Umumi Merkezi" kaşesi vurularak alıcılara ulaştırılmaktadır.

5- Pulsuz olarak Kızılay Genel Merkezi'nde toplanan mektuplara pul yapıştırılmamakta ancak "Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi" kaşesi vurulmaktadır.

6- Aynı şekilde Kızılay Genel Merkezi'ne teslim edilen mektuplar Kızılay ile ilgili herhangi bir damga vurulmadan alıcısına ulaştırılmaktadır.

Bütün bu mektupların Kıbrıs'ta toplanma noktası Kızılay merkezi, Türkiye'de ise Kızılay vasıtasıyla Ankara/Yenişehir postanesidir. Rumların baskı, ambargo ve kısıtlamalarına bağlı olarak Kıbrıs Türklerinin posta haberleşmesi için bulmaya çalıştıkları alternatif yollar arasında zaman içinde çok daha farklı yollar da bulunacaktır. Kızılay kanalıyla sağlanan haberleşme faaliyetlerinin 1964–1965 dönemiyle sınırlı olduğu yönünde bazı iddialar söz konusu olsa da Kızılay 1967 yılı sonuna kadar bu faaliyetlerine aksatmadan devam etmiştir. Öte yandan Türkiye'den Erenköy bölgesinde Rum ve Yunan kuşatması altında bulunan Kıbrıslı Türklere gönderilecek olan mektuplarla ilgili olarak "**Posta Kutusu 82, Bakanlıklar/Ankara** adresi kullanılmaktadır. Bu posta kodu ve alıcısı yazılan mektuplar önce Kızılay'a, daha sonra da Kıbrıs'taki alıcısına ulaştırılmaktadır.

İskenderun Askeri Posta Uygulaması

Kızılay'ın Kıbrıs Türklerine yönelik olarak uygulamaya soktuğu ve dünya haberleşme tarihinde bir ikincisi bulunmayan posta hizmetlerinin dışında İskenderun vasıtasıyla gönderilen asker mektupları da söz konusudur. 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından garantör devlet sıfatıyla Türkiye'nin Londra ve Zürih antlaşmalarına paralel olarak adaya gönderdiği 650 kişilik Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alay Komutanlığı (KTKAK)'na bağlı askeri personelin mektupları da 21 Aralık 1963 sonrasında İskenderun'da bulunan 39. Tümen Komutanlığı vasıtasıyla yapılmaktadır. Özellikle 6 aylık devreler halinde yapılan değiştirme faaliyetleri sırasında Mağusa-İskenderun arasında çalışan gemilerle İskenderun'a getirilen asker mektupları burada üzerlerine KTKAK kaşesi vurulduktan sonra İskenderun postanesinden devlet tarafından postaya verilmekte ve alıcısına ulaştırılmaktadır. 1963 sonrasında ise bu asker mektuplarının üzerine günün rayiç bedeline uygun olarak yapıştırılan posta pulu ücreti "Rumların müdahalesi üzerine 39. Tümen Komutanlığı vasıtasıyla Türkiye'ye aktarılan Kıbrıs Alayımız mensuplarına ait 552 mektubun Türkiye'deki adreslerine

ulaştırılması için yapıştırılan posta pulu tutarı 224.60 liradır...”⁴⁵ örneğinde olduğu üzere Kızılıay’dan talep edilir. Böylece Kıbrıs adasında Rumlar tarafından uygulanan haberleşme ambargosu sadece sivilleri değil antlaşmalar gereği adada bulunan KTKAK personelini de yakından etkiler. Tıpkı Kızılıay Genel Müdürlüğü tarafından uygulanan Ankara Yenişehir uygulaması gibi burada da devreye İskenderun PTT Müdürlüğü girecektir ve nadir de olsa asker mektupları-ki bunların arasında sivillere ait de mektuplar bulunmaktadır.-İskenderun PTT Şubesi kanalıyla gönderilecektir. Kıbrıs’ta Kızılıay merkezine teslim edilen ve Kızılıay yardım uçakları veya gemilerle Türkiye’ye getirilen bu mektupların dışında gerek Türkiye’de gerekse farklı ülkelerde yaşayan Kıbrıs Türkleri ve adada yakınları bulunanlar doğrudan Kızılıay’a müracaat etmek suretiyle mektuplarının yakınlarına ulaştırılmasını talep etmişlerdir. Bu konuyla ilgili ilginç ve hassas bir müdahale ise Ocak 1967 tarihinde Genelkurmay İstihbarat Başkan Vekili Tuğgeneral Abdurrahman Ergeç’in Kızılıay Genel Müdürlüğüne gönderdiği “ Kıbrıs’ta akrabaları bulunanların mektuplarının Ankara Kızılıay Merkezi tarafından gönderildiği ve bu mektupların müracaatta bulunan kapıcı tarafından alındığı, bunların açıkta raf altında durmakta olduğu, kapıcı veya ilgili personelin bir zaman için de olsa yerinden ayrılması halinde kapı ağzındaki bir mahalde bulunan mektupların muhaberatı takip eden ajanlar tarafından alınabileceğine dair haber alınmıştır. Emniyetle mahalline gönderileceği muhakkak olan bu sistemin bazı kötü niyetlilerce suiistimal edileceği de muhtemeldir.” denilen yazısıyla gelir. Bu arada daha önce Mersin’den Kıbrıs’a yiyecek ve yardım malzemesi götüren gemilerle yollanmakta olan posta maddeleri ise bu postaların Lefkoşa’nın Türk kesimindeki posta merkezine teslim edilemeyerek geri getirilmesi nedeniyle alınan bir kararla yardım gemileriyle değil Kızılıay gemileriyle gönderilmeye başlanır. Öte yandan Kıbrıs’a gönderilen mektupları muhafaza eden posta çantaları Mersin’den yiyecek ve yardım malzemesi taşıyan Kızılıay gemileriyle yollanmakta olmasına rağmen daha sonra bu posta gönderilerinin Lefkoşa’nın Türk kesimindeki posta merkezine teslim edilmeyerek geri getirildiği ve son olarak da Kızılıay Genel Merkezi tarafından bu hususta verilmiş talimat bulunmadığı gerekçe gösterilerek Kızılıay tarafından Kıbrıs’a götürülecek mektupların Mersin Kızılıay şubesi tarafından da kabul edilmediği ortaya çıkar. Bu noktada devreye Dışişleri KİPİG ve Ulaştırma Bakanlığı girer ve alınan müsaadenin ardından 12 Mart 1964 tarihinden beri bekletilmekte olan ve sayıları 140 civarında olan posta çantalarının Kızılıay vapurlarıyla Kıbrıs’a götürülmesi

---

⁴⁵ Kızılıay İskenderun şubesi tarafından Kızılıay Genel Müdürlüğüne 7 Mart 1964 tarihinde gönderilen 232 sayılı yazı. KGMA. K-4637.1964.9-4/1 Kıbrıs Gıda ve Malzeme Dosyası.

tekrar yoluna girer.⁴⁶ Kıbrıslı Türkler Kızılay uygulamasının dışında ayrıca Kıbrıs'taki Barış Gücü'ne bağlı askerler vasıtasıyla da posta ulaşımını sağlamaya çalışırlar. Ayrıca Kızıllaç, Episkopi ve Akrotiri İngiliz askeri üsleri ve diplomatik kuryeler de posta haberleşmesi için istifade edilen yollar arasındadır.

Ulaştırma Bakanlığı ise BM aracılığıyla Lefkoşa ve Lefke'deki Kıbrıs Türklerinin posta hizmetlerinden faydalanmaları yolunda bir anlaşmaya varıldığını, Rum kesiminde bulunan Posta Genel Müdürlüğü'nden Türklere ait mektupları her gün almak ve dağıtmak ve aynı şekilde sevk edilecek mektupları Rum posta idaresine teslim etmek üzere Lefkoşa için 2 ve Lefke için de 1 posta görevlisi tayin edildiğini, pul, para ve resmi evrak gibi eşyaların karşılıklı devir tesliminden sonra 20 Ekim 1966 tarihinden itibaren adada normal posta faaliyetlerinin başlayacağı yönünde bir karar alır ve bunu Kızılay Genel Müdürlüğü'ne bildirir. Bu kararın ardından Kıbrıs Türklerine mektuplarını ulaştırmak üzere hazırlanmış olan Kızılay'a ait toplam 180 civarındaki posta torbası da Bakanlık tarafından teslim alınır. Bu dönemde Kızılay Genel Merkezi tarafından Ankara'daki merkezde toplanan ve Kızılay yardım gemileri ve özel kuryelerle adaya gönderilen bütün mektupların üzerine 130 kuruş değerinde posta pulu yapıştırılır. Kıbrıs'tan yukarıda ayrıntılı olarak aktarıldığı üzere Kızılay vasıtasıyla Türkiye'ye getirilen ve Ankara Yenişehir Postanesi'nde bu gönderilerle ilgili olarak ayrılmış bulunan bölümden Türkiye'nin değişik noktalarındaki adreslere gönderilen mektuplara da Kızılay Genel Müdürlüğü tarafından 50 kuruş değerinde normal yurtiçi posta pulu yapıştırılır. Öte yandan Kızılay tarafından uygulanan ve bugün Kızılay Postası olarak adlandırılan bu posta haberleşmesi konusunda Dışişleri Bakanlığı da devreye girer ve 1966 Kasım ayı itibarıyla Kızılay yardım gemileriyle Kıbrıs'a gönderilmek üzere Mersin'de bekleyen yaklaşık 300 kadar posta çantasından ancak belli bir miktarının Kızılay gemisine alınabileceği ve adaya götürülebileceği yönünde mahalli posta yetkilileri tarafından bir uyarıda bulunduğu belirtilir.⁴⁷ 1960'lı yıllardan başlayan ve bugün itibarıyla hala devam eden Kıbrıs Türklerine yönelik tecrit ve izolasyon siyasetinin bir parçası olan ve temel insan haklarından birini oluşturan haberleşme hürriyeti konusunda adada gerek Rumların gerekse dönemin İngiliz idaresinin çıkardığı zorluklar, bürokratik engellemeler böylece akrabalar ve tanıdıklar arasındaki basit haberleşmeleri bile sekteye uğratmayı amaçlar. Yapılan engelleme ve söz konusu bu mektupların Kızılay aracılığıyla gönderilmemesi yönündeki girişimlere mazeret

---

⁴⁶ PTT İşletme Genel Müdürlüğü tarafından Kızılay Genel Başkanlığına gönderilen 27 Eylül 1965 tarih ve 12981 (32958) sayılı yazı. KGMA. K-4643,1965-1966/9-4 Kıbrıs Umumi 1-4. Bölüm Dosyası.

⁴⁷ Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs Dairesi Genel Müdürlüğü tarafından Kızılay Kıbrıs'a Yardım Komitesi Başkanlığına gönderilen 14 Kasım 1966 tarih ve 740.019-6.079 (41.103/824) sayılı yazı. KGMA. 4646/9-4, Kıbrıs'a 18. Parti Yardım Dosyası.

olarak ortaya sürülen düşünce ise Kıbrıs'ta BM Barış Gücü vasıtasıyla Lefkoşa ve Lefke bölgelerinde yaşayan Kıbrıs Türklerinin genel posta hizmetlerinden istifade edebilmeleri konusunda bir anlaşmaya varılmış olması gösterilir ve Dışişleri Bakanlığı tarafından “uzun süreden beri beklemekte olan mektupların muhataplarına ulaştırılması hususunda mevcut olan imkânsızlığın böylece bertaraf edilmiş bulunması muvacehesinde mektup çantalarının tamamının Kızılay yardım gemisi ile Kıbrıs'a gönderilmesi imkânlarının araştırılması”⁴⁸ istenir. Konuyla ilgili olarak Dışişleri Bakanlığı tarafından Ulaştırma Bakanlığına gönderilen yazıda ise “Kıbrıs'ta ahiren BM aracılığıyla Lefkoşa ve Lefke'deki Türk cemaatinin posta hizmetlerinden yararlanmaları konusunda bir anlaşmaya varılmıştır. Buna göre her iki mahaldeki Türk kesimi sakinlerine ait mektupları Rum kesiminde bulunan Posta Genel Müdürlüğü'nden her gün alarak dağıtmak ve aynı şekilde sevk edilecek mektupları Rum posta idaresine tevdi eylemek üzere Lefkoşa için 2 ve Lefke için de 1 Türk posta acentesi tayin edilmiştir. Lefkoşa Türk kesimi için vazifelendirilen posta acenteleri mevcut pul, para, resmi evrak vesair eşyaların karşılıklı olarak devir ve tesliminden sonra 20 Ekim'den itibaren normal görevine başlamış bulunmaktadır. Lefke acentesi de yakında görevine başlayacaktır. Koli ve para havaleleri ile ilgili posta ulaştırması konularında da keza BM'nin aracılığıyla Rum yönetimi ile bir anlaşmaya varılmaya çalışılmaktadır. Birinci maddede maruz anlaşma muvacehesinde Kıbrıslı Türkler için bakanlıklarınca kabul edilen ve sayılarının halen 180'e yükseldiği anlaşılan mektup çantalarının muhtevasının muhataplarına ulaştırılması konusunda uzun zamandan beri mevcut olan imkânsızlık böylece bertaraf edilmiş bulunmaktadır. Bu durumda mektup çantalarının 10 Kasım'da hareket edecek olan Kızılay yardım gemisi ile Kıbrıs'a ulaştırılmasını teminen Kızılay Derneği ile birlikte gereken tedbirlere tevessül edilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.”⁴⁹ denilir.

Sosyal Yardım Pulları ve Rum Ambargosu 1970-1973

Rumların EOKA'nın direktifleri ve Megali İdea çerçevesinde başlattıkları adadaki Türkleri imhaya yönelik faaliyetleri dayanılmaz boyutlara ulaşarak devam ederken en doğal insan haklarından birisi olarak kabul edilen haberleşme hürriyeti de ortadan kaldırılır. 21 Aralık 1963 sonrasında Kıbrıslı Türkler üzerinde uygulanan baskı ve ambargolar sonrasında Türklerin yaşadıkları bölgelere demir ve demirden araç ve gereçler, çelik ve çelik ürünleri, kereste ve kereste çivisi, taş, kum ve çakıl, tel, kamuflaj ağı, kablo, tel kesiciler, mayın arayıcıları, patlayıcı

⁴⁸ Adı geçen arşiv.

⁴⁹ Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs Dairesi Genel Müdürlüğü tarafından Ulaştırma Bakanlığına gönderilen “Çok Acele” ibareli yazı. KGMA. 4646/9-4, Kıbrıs'a 18. Parti Yardım Dosyası.

maddeler, telsiz, radyo, telefon, saçma, TNT, dinamit, kükürt, çelik, yün, amonyum nitrat, akaryakıt, oto yedek parçaları, oto yedek lastiği, akü, batarya çeşitleri, dikenli tel, ölçüm aletleri, yangın söndürücüsü, torba, çizme, çivi, deri, lastik ökçe, haki kumaş, eldiven, deri ceket, çorap, palto ve yağmurluk, yünlü maddeler, kömür, termos, plastik boru girişi yasaklanır. Rumların ambargo uyguladıkları bir başka alan ise haberleşmeyle ilgilidir ve bunun sonucu olarak Kıbrıslı Türklerin sadece ada dışıyla değil, ada içinde farklı bölgelerle haberleşmeleri de imkânsız hale gelir. Çaresizlik içinde yeni yollar bulmaya çalışan Kıbrıslı Türklerin 1970 yılının ilk aylarında uygulamaya soktukları yeni yöntem ise “Sosyal Yardım Pulu” adı verilen pulların kullanıma girmesidir. Desenleri Türk Maarif Müdürlüğü Resim Müfettişi Fikri Direkoğlu tarafından hazırlanan ve Halkın Sesi matbaasında 100’lük tabakalar halinde basılan bu pul serisi iki ayrı puldan oluşmaktadır. 5 Mils ve 15 Mils değerinde olmak üzere hazırlanan pulların tirajları ise 5 Mils değerindeki pul 500.000 ve 15 Mils değerindeki pul da 200.000 şeklindedir.

Yabancı filatelistler ve araştırmacılar tarafından “Muhasara Pulları” olarak adlandırılan pullar 3 Nisan 1970 tarihinden itibaren posta haberleşmesinde kullanılmaya başlanır. Öte yandan söz konusu pullar anormal şartlarda hazırlanmış, anormal bir dönemin sıkıntılarını gidermeye yönelik olduğundan klasik manada postada kullanılan normal pullardan bazı farklılıklar göstermektedir. Rum kuşatması altındaki Türk bölgelerinde ve Rumlardan habersiz olarak kullanılmaya başlanılan pulların üzerinde fiyatını gösteren bir rakam söz konusu değildir. Türkiye’de yardım amaçlı olarak Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Hava Kurumu tarafından çıkartılan pullarda olduğu üzere Sosyal Yardım pulları üzerinde herhangi bir devletin ismi yazmamaktadır. Bunun yerine pulların üzerinde “Türk Cemaat Meclisi” ibaresi yer alır. Pulların fiyatı ise 5 Mils değerinde olan pulun sağ üst köşesinde bulunan ve 5 yapraktan oluşan yonca sayesinde anlaşılmaktadır. 15 Mils değerinde olan pulun sol üst, sağ üst ve sol köşesinde ise 5 yapraklı toplam üç tane yonca bulunmaktadır. Rumların kamuoyunu yanıltmaya yönelik girişimlerinin önüne geçmek üzere titizlikle hazırlanan pullar sanki gerçekten sosyal yardım amaçlı olarak hazırlanmış gibi piyasaya sürülür. Kamuoyuna verilen bilgiye göre ise pulların basılmasının asıl gayesi sosyal yardıma muhtaç insanlar için yapılacak olan düşkünler evi inşaatına mali destek sağlamaktır. Sosyal Yardım Pulu olarak adlandırılan iki pulluk serinin üzerinde yapılması planlanan düşkünler evinin resmiyle tekerlekli sandalyede yaşlı bir insan figürü bulunmaktadır. Böylece Rumların dikkatini ve tepkisini çekmeden basılan bu pullardan elde edilecek gelire yardıma muhtaç kimselere, hastalara, evsiz barksız insanlara, göçmenlere ve ayrıca yapılması planlanan öksüzler yurduna mali kaynak aktarılacağı bildirilir. Kıbrıslı Türklere yapılan duyurularla muhtaç kimselere

destek olabilmek amacıyla Kıbrıs Cumhuriyeti pulları yapıştırılmış olan mektup zarflarına bu yardım pullarından da yapıştırılabileceği belirtilmişse de uygulamada böyle bir şey söz konusu olmaz. Sosyal Yardım Pulu ismiyle piyasaya sürülen ve 3 Nisan 1970 ile Aralık 1972 döneminde son derece kısıtlı bir dönemde tedavülde kalan bu iki pulluk seriden 5 Mils değerinde olanı 39x25 milimetre ölçülerinde, pembe ve siyah renklerden oluşmaktadır. Söz konusu bu pulun üzerinde tekerlekli sandalyede bakımı bekleyen yaşlı bir kadın figürü bulunmaktadır. 15 Mils değerinde olan ikinci pul ise 25x32 milimetre ebadında olup sarımsı ve siyah renklidir. Pulun üzerinde inşaat halinde olan Güçsüzler Yurdu resmedilmiştir. Her iki pul üzerinde de Türk Cemaat Meclisi ve Sosyal Yardım Pulu ifadeleri bulunmaktadır. Kıbrıslı Türklerin öncelikle ada içinde haberleşmesini sağlamak üzere tasarlanan söz konusu pullar Rumlardan ve dış dünyadan gizli olarak Türk postanelerinde kullanılmaya başlandıklarında farklı bir yol takip edilir. Bu uygulamaya göre söz konusu bu pullar mektup zarfı üzerine yapıştırıldığında pulların iptal edilmesi için üzerine vurulması gereken posta damgası pulların üzerine vurulmamıştır. Mektup zarflarının üzerine bu pullar yapıştırılmış olmasına rağmen kullanılan posta damgaları İngiliz döneminden kalma İngilizce damgalardır.

Bu pulların iptali düz veya zigzaglı metal çizgi şeklinde bir damga vasıtasıyla yapılmış, tarih damgası isse pulların üzerine değil zarfın boş bir yerine vurulmuştur. Bu dönemde 8 Kasım 1973 tarihinde Türkçe tarih damgaları kullanılmaya kadar Kıbrıs Cumhuriyeti döneminden kalma İngilizce damgalar tarih damgası olarak kullanılır. Sosyal Yardım Pulu olarak adlandırılan bu pullar ada içerisinde Kıbrıslı Türkler tarafından damga pulu olarak da kullanılmıştır. Adadaki Türk belediyeler tarafından verilmekte olan ruhsat gibi bazı belgelerle resmi farklı işlerde de söz konusu bu pulların kullanıldıkları görülmektedir.⁵⁰ Söz

---

⁵⁰ Örneğin Mağusa Türk Belediye İdaresi sinemalar, otobüs firmaları gibi işletmelerden alacağı vergi ve harçlarla ilgili olarak verdiği belgelere bu pullardan yapıştırır. Ada içindeki haberleşmede kullanılan bu pullarla gönderilen bazı mektuplar ise çok nadir olmakla beraber Türkiye'ye de gelir. Sosyal Yardım pullarının ada içindeki kullanımında Lefkoşa (Nicosia), Mağusa (Famagusta), Larnaka (Larnaca), Limasol (Limassol), Baf (Paphos) ve Lefke (Lefka) postanelerinden istifade edilmiştir. Ancak bugün Kıbrıs posta tarihi koleksiyonu yapan koleksiyonerler ve araştırmacılar için en nadir olan zarflar özellikle Larnaka, Limasol, Baf ve Lefke damgasıyla gönderilmiş olan Sosyal Yardım pullu zarflardır. Mağusa ve Lefkoşa'dan gönderilmiş Sosyal Yardım pullu adi postadan geçmiş mektuplar bugün nispeten daha fazla bulunabilir olmakla beraber diğer şehirlerin damgalarını taşıyan zarflar son derece nadirdir ve bulunması da o oranda zordur. Öte yandan Lefke, Mağusa ve Lefkoşa postanelerinde Kıbrıs Cumhuriyeti döneminden kalma Lefka, Famagusta ve Nicosia damgaları zarfın boş bir yerine vurulurken Kıbrıs Cumhuriyeti postanelerinden bağımsız çalışan Larnaka, Limasol ve Baf postanelerinde Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde kullanılan posta damgaları zarfların üzerine vurulmaz. Özellikle Larnaka, Limasol ve Baf'tan gönderilen mektupların üzerinde posta damgasının bulunmaması bu zarfların son derece nadir ve kıymetli olmasını sağlarken filateliyi ticaret olarak algılayan bazı hilekarlar tarafından sahte damgalar piyasaya sürülmek suretiyle çok yüksek meblağlar karşılığında orijinal olmayan, sahte zarflar koleksiyonerlere satılmaya çalışılır. Esasında bu durum Sosyal Yardım pulları yapıştırılmış bütün zarflar için de geçerlidir. Normal posta uygulamasında ada içi haberleşme için normal veya adi posta olarak adlandırılan gönderiler için zarfın üzerine 15 Mils değerinde tek bir pul yapıştırılırken, taahhütlü posta uygulamasının yapıldığı Lefkoşa ve Mağusa bölgesinde ise taahhütlü olarak gönderilmesi istenen zarfların üzerine genellikle 4 tane 15 Mils değerinde ve 2 tane de 5 Mils değerinde pul yapıştırılmıştır. Lefkoşa ve Mağusa'da taahhütlü olarak gönderilen bu mektupların üzerine ayrıca Kıbrıs Cumhuriyeti döneminden kalan İngilizce Nicosia-Cyprus ve Famagusta-Cyprus yazılı taahhüt etiketleri yapıştırılmıştır. Durum böyle olmakla beraber ticaret ve kolay para kazanmak

konusu pulların Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Lefke, Limasol ve Baf'ta kullanılması sırasında zarfların üzerine vurulan metal zigzag damgalarda bazı farklılıklar söz konusudur. Buna göre Lefkoşa'da Nicosia damgasının yanında cetvel çizgi ve dişli cetvel çizgi kullanılmıştır. Siyah renkte olan bu iki çizgi 7 Kasım 1973 tarihine kadar devam eder. Lefkoşa'da ayrıca taahhüt uygulaması da yapılmıştır. Mağusa'da ise Famagusta Town damgası yanında siyah cetvel çizgi uygulaması söz konusudur. 7 Kasım 1973 tarihine kadar devam eden bu uygulamadan sonra 9 Kasım 1973 tarihinde Mağusa 1 Türkçe tarih damgası uygulamaya geçer. Lefkoşa'nın yanında Mağusa'da da Famagusta Town İngilizce etiketiyle taahhüt uygulaması söz konusudur. Bu iki merkez dışında diğer postanelerden Sosyal Yardım pullarıyla taahhütlü mektup gönderilmemiştir. Lefke'de 7 Kasım 1973 tarihine kadar devam eden uygulama sırasında siyah renkli cetvel çizgi vurulmuştur. Aynı şekilde Larnaka'da da 7 Kasım 1973 tarihine kadar cetvel çizgi uygulaması söz konusudur. Larnaka'da çok nadir de olsa mavi renkli çizgi uygulaması da bulunmaktadır. Limasol'da siyah renkli dişli cetvel çizgi 8 Kasım 1973 tarihine kadar devam eder. Bafkasabasında da 8 Kasım 1973 tarihine kadar yapılan uygulamada mavi ve siyah renkli dişli cetvel çizgi uygulaması söz konusudur. Bazı köylerde ise köy mührü pulun veya pulların yanına vurulmakta, mektup merkez postaneye geldiğinde o posta merkezinin damgası ile damgalanmaktadır. Bazı köylerde ise pullar doğrudan o köyün köy damgası ile damgalanmaktadır. 1972 yılının Aralık ayının son haftasında Mağusa postanesinin posta torbalarını karıştırmaması ve Sosyal Yardım pulları ile postadan geçmiş adi ve taahhütlü mektupları Mağusa'nın Rum tarafında bulunan Maraş bölgesine göndermesiyle Maraş Postanesi Müdürü Stylianides durumu derhal fark eder ve Rum Posta Genel Müdürlüğüne olup bitenleri aktarmakta da gecikmez. Bunun sonucu olarak da Sosyal Yardım pullarının posta haberleşmesinde kullanımı sona erer. Rum Posta Genel Müdürü bu pulların posta haberleşmesinde kullanıldığını haber alır almaz Mağusa Posta Müdürü Mehmet Demirel'den bu uygulamanın derhal durdurulmasını, aksi takdirde Mağusa'nın Türk bölgesi de dâhil olmak üzere 33 Türk köyünün dış dünya ile bağlantısını derhal keseceği tehdidinde bulunur.

---

amaçlı olarak o dönemde ellerinde bulunan onlarca Sosyal Yardım pulunu stoklayan bazı karaborsacılar tarafından daha sonraki dönemde kanundışı olarak sahte taahhütlü zarflar hazırlanır ve konudan habersiz ve bu konuda yeterli bilgiye sahip olmayan koleksiyonerlere pazarlanmaya çalışılır. Bu faaliyetler bugün itibarıyla da maalesef devam etmektedir. Bugün filateli dünyasına sürülmek istenen Sosyal Yardım pullu zarfların büyük bir kısmı en azından otantik materyal değil, filatelik amaçlı olarak koleksiyonerler tarafından hazırlanmış zarflardır. Acı olan tarafı ise sadece Kıbrıs ve Türkiye'de değil dünyanın dört bir tarafında Kıbrıs posta tarihi konusunda çalışma ve araştırmalar yapan koleksiyonerler tarafından çok aranan bu zarfların özellikle taahhütlü olanlarının sahtelerinin yapılması ve astronomik fiyatlarla piyasaya sürülmesidir.

1973 ve Beş Günlük Posta Uygulaması

Cumhuriyetin 50. yılı münasebetiyle 29 Ekim 1973 tarihinde 7 puldan oluşan “50.Yıl Serisi” Kıbrıs Türk toplumunun Sosyal Yardım Pulu sonrasında ilk resmi pul serisi olarak piyasaya sürülür. Üzerinde “Kıbrıs Türk Yönetimi, 1923-1973 Milletçe Kutluluyoruz.” ibarelerinin bulunduğu ilk gün zarfları da aynı gün piyasaya sürülür. Öte yandan bu ilk gün zarfları iki farklı damga ile hazırlandığından koleksiyoncular tarafından özellikle büyük ebatlı damga ile hazırlanmış olanı çok rağbet görmektedir. Kıbrıs posta tarihi koleksiyonlarının nadir parçalarından birisidir ve katalog değerinin de üzerinde bir fiyatla alıcı bulabilmektedir. Bu dönemde 7 puldan oluşan 50. Yıl serisinin de tedavüle çıkmasıyla beraber daha önce İngilizce olan posta damgalarının Türkçeleştirilmesi yoluna gidilir ve Türkiye’de Türkçe yeni posta damgaları hazırlatılır; ancak bu damgaların belirlenen zamanda Kıbrıs’a ulaşamaması üzerine 1 Kasım, 4 Kasım, 5 Kasım, 6 Kasım ve 7 Kasım 1973 tarihlerinde ve toplam sadece 5 gün için 50. Yıl serisinin pulları Sosyal Yardım pullarında olduğu üzere metal çubuk damgayla iptal edilir, Kıbrıs Cumhuriyeti damgaları da zarfın boş bir yerine vurulur. Bu nadir posta uygulamasının şu ana kadar bilinen örnekleri sadece Lefkoşa ve Mağusa posta merkezlerine ait olanlardır. Bu iki merkez dışında bu şekilde bir uygulama söz konusu değildir. Kıbrıs Türk posta tarihi ile ilgili koleksiyonlarda ender olarak bulunan filatelik malzemelerden birisi de bu şekilde gönderilmiş mektuplardır. Bu geçiş döneminde Kıbrıs Türk posta faaliyetlerinde farklılıklar ve alışık olunmayan uygulamalar da söz konusudur;⁵¹

1. 29 Ekim 1973 tarihinde tedavüle çıkartılan ve 7 puldan oluşan 50. Yıl serisiyle beraber 7 Kasım 1973 günü Lefkoşa, 8 Kasım 1973 günü Larnaka ve Lefke, 9 Kasım 1973 günü de Mağusa, Limasol ve Baf kasaba merkezlerinde Türkçe tarih uygulamasına başlanır. Bu dönem Kıbrıs Türk posta tarihi açısından farklı, ilginç ve alışık olunmadık örneklerle doludur. İlk dönemlerde Lefkoşa, Lefke, Mağusa posta idareleri eski Kıbrıs Cumhuriyeti taahhütlü etiketlerini ve taahhüt kayıt defterlerini kullanırlar; ancak sadece damgaları değiştirirler. Bu dönemde bütün posta büroları kodlu posta damgaları da kullanmaya başlarlar.

2. Bu geçiş döneminin ilginç özelliklerinden birisi ise Kıbrıs Cumhuriyeti döneminden kalan taahhüt etiketleri ile Türkçe posta damgalarının Kıbrıs Türk Yönetimi pulları üzerinde uygulanmış olmasıdır. Böylece Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Türk bölgesinde kalan Omorfo, Lefkonuk, Girne, Lapta, Trikomo, Yenişehir/Lefkoşa ve Değirmenlik ile Mağusa’da açılan postanelerde Türkçe damgalar kullanılmaya başlamasına rağmen özellikle taahhüt etiketleri hazırlanmadığından aynı mektup zarfı üzerinde İngiliz dönemi, Kıbrıs Cumhuriyeti

⁵¹ Ulvi Keser Özel Arşivi (UKÖA)

dönemi ve Kıbrıs Türk Yönetimine ait farklı izler görmek mümkün olur. Bu dönemle ilgili en nadir ve ilginç zarf ise Kyrenia/Cyprus taahhüt etiketi ile gönderilen Lefkoşa damgalı bir zarftır.

3. Kıbrıs Türk postalarında karşımıza çıkan bir başka ilginç uygulama ise taahhüt etiketi bulunmaması nedeniyle 1974 Ocak ayından itibaren 33x12 milimetre ebadında lastik taahhüt damgası kullanılmaya başlanmasıdır. Değirmenlik posta merkezinde dikdörtgen şeklinde boş bir kaşe damga vurulur ve bu boş kaşe damganın içerisine “Değirmenlik” ifadesi elle yazılır. Aynı durum Lefke için de geçerli olmasına rağmen burada boş kaşe içerisine yazılan ifade “Lefka” şeklindedir. Bu kaşenin dışında boş bir kaşe halinde zarflara vurulan bir başka taahhüt etiketi de yine Lefke’de kullanılır ve boş kaşe damganın içine nispeten küçük ölçülerde “Lefka-Cyprus” kaşesi vurulur.

4. 27 Ocak 1975 tarihinden itibaren iki üç ay gibi kısa bir süre kullanılan ve Nisan ayı sonlarında uygulanmasına son verilen uygulamada ise lastik taahhüt damgaları 38x10 milimetre ve 45x18 milimetrelik iki kutudan oluşacak şekilde uygulanmıştır. Yerleşim merkezlerinin isimleri henüz tam olarak Türkçeleştirilmeden önce yapılan bu uygulamalarda Trikomo ve Omorfo gibi yer isimleri de hala kullanılmaktadır. Buna göre iki kutudan oluşan lastik taahhüt damganın ilk kutusunda Trikomo, Omorfo, Değirmenlik, Lapta, Lefke, Girne, Lefkoşa ve Mağusa ismi bulunmaktadır. Lefkonuk için hazırlanan damga ise yanlışlıkla “Lekonuk” şeklinde hazırlanmış ve bu şekilde kullanılmıştır. Lastik damganın ikinci kutusunda ise taahhütlü mektup olduğunu gösteren ve İngilizce “Registered” kelimesinin baş harfi olan “R” harfi ile taahhüt numarası bulunmaktadır. Bu uygulama toplam 9 posta merkezinde kullanılmıştır. Kıbrıs posta tarihi araştırmacıları ve koleksiyoncular için son derece önemli, nadir ve aranan bir materyaldir. Bütün bunlara ilaveten değişik tarihlerde taahhüt etiketi yerine elle numaralanan zarflar da mevcuttur.

5. Ayrıca Kıbrıs Türk Yönetimi tarafından çıkartılan Cumhuriyetin 50. Yılı konulu serinin pulları çok nadir de olsa Türk Cemaat Meclisi tarafından çıkartılan resmi pullarla beraber ve köy damgalarıyla damgalanmak suretiyle kullanılır. Bu uygulamanın biraz daha farklı bir hali ise Türk Cemaat Meclisi pullarının Sosyal Yardım pullarının iptal edilmesi için kullanılan zigzag demir çubuk şeklindeki damgayla iptal edilmesi ve İngilizce posta damgasının da boş bir yere vurulmasıdır.

20 Temmuz 1974

Kıbrıs’ta önce EOKA, daha sonra da EOKA-B’yi kuran ve yüzlerce insanı katleden Grivas’ı destekleyen Yunan Cuntası, EOKA-B’ye Makarios’a karşı harekete geçilmesi emrini verir. Bunun üzerine askerlik kısaltılır ve bir temizlik hareketi başlatılır. Yunanistan darbeyi

organize etmek üzere 14 Temmuz 1974 tarihinde Tuğgeneral Mihail Georgitsiz komutasında bir grup subayı Lefkoşa'ya gönderir.⁵² Makarios'un milis ve polis teşkilatında aldığı tedbirler üzerine darbenin gündüz yapılması kararlaştırılır⁵³ ve Afrodit-3 Harekâtı, 15 Temmuz 1974 saat 08.00'de "Makarios Hastaneye Girdi." mesajıyla başlatılır. Darbe gerçekleşir ve Makarios'un kaçtığı Baf hariç bütün bölgeler Sampson'un adamlarınca kontrol altına alınır.⁵⁴ Makarios'u ortadan kaldırmak⁵⁵, adı "Kasap"⁵⁶ olarak anılan Nikos Sampson'u "Kukla Başkan"⁵⁷ yapmak için başlatılan hareketin hedefi, Enosis'e yönelik olarak Makarios'tan kurtulup adanın Yunanistan'a bağlanmasını sağlamak ve adada yaşayan Türklerin yok edilmesidir. 21 Aralık 1963 tarihinde Akritas Planı çerçevesinde Kıbrıslı Türkleri topyekün yok etmeye ve adayı Yunanistan'a bağlamaya yönelik olarak harekete eden Rumlar aynı girişimi 15 Temmuz 1974 günü bir kere daha tekrarlarlar. Her iki girişimin de ortak noktası esasında Türklerin ada sathından temizlenmesine yönelik olmalarıdır. Aynı gün Yunanistan, Türkiye tarafından resmen uyarılır ve ultiatom verilir. Hemen akabinde, Türk Hükümeti İngiltere'ye Garanti Anlaşması'nın işbirliği yapılarak uygulanması için nota verir.⁵⁸ Başbakan Bülent Ecevit, 17 Temmuz'da Londra'da İngiltere Başbakanı Harold Wilson ve Dışişleri Bakanı James Callaghan ile görüşür. Garantörlük Anlaşması'na bağlı olarak adadaki oldubittiye müdahale ve ortak harekât konusunda İngilizler son derece isteksiz davranırlar.⁵⁹ Yunanistan'ın umursamaz ve isteksiz davranışları sonucunda da Garanti Anlaşması'na göre Türkiye'ye müdahale hakkı doğar⁶⁰ ve harekât 20 Temmuz 1974 günü Girne'nin Pladini Plajı'nda başlatılır.⁶¹ Bu arada harekâtın başlamasıyla beraber mukavemet göstermeyen, elindeki silahını teslim eden Rum ve Yunanların koruma altına alınacağı ve kendilerine zarar verilmeyeceği yönünde bildirimler hazırlanır ve Türkçe-Rumca hazırlanan bu duyurular bütün cadde ve sokaklara asılır.⁶² Türkiye Cumhuriyeti PTT Genel Müdürlüğü de 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı 26 Ağustos 1974 tarihinde anısına özel pul ve özel bir damga uygulaması gerçekleştirmiştir. Öte yandan bu dönemden sonrası Rumların gerek Kıbrıs Türkleri, KTKD ve KKTC gerekse Türkiye aleyhindeki propagandalarının en yoğun yaşanacağı dönem olacaktır.

⁵² Pierre Oberling, Kıbrıs Faciası, Ankara, 1990, s. 16.

⁵³ Samtay Vakfı, Özgürlük ve Barış 27 Yaşında, Gazi Mağusa, Temmuz 2001, s. 91.

⁵⁴ Pierre Oberling, a.g.e., s. 16.

⁵⁵ Samtay Vakfı, a.g.e., s. 89.

⁵⁶ The New York Times, 15. 7. 1974 ve 20. 7. 1974. Ali Fikret Atun, Yunan Karakterinin Anatomisi, Lefkoşa, 1996, s. 36. Derviş Manizade, a.g.e., s. 509.

⁵⁷ Pierre Oberling, a.g.e., s. 17.

⁵⁸ K. Rüstem and Brother, North Cyprus Almanack, Londra, 1987, s. 16

⁵⁹ Halil Fikret Alasya, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Ankara, 1987, s. 43

⁶⁰ Sevinç Toluner, Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk, İstanbul, 1977, s. 316

⁶¹ Özkan Konca, " Dünden Bugüne Kıbrıs ", Güvenlik Kuvvetleri Dergisi, Nisan 1995, Sayı 25, s. 7

⁶² KTMA, Kıbrıs Barış Harekâtı Dosyası

Kızılhaç Mesaj Formları

Rumların 1979 yılında Brezilya'nın Rio de Jenerio şehrinde yapılan UPU konferansında Kıbrıs Türk Federe Devleti aleyhine bir karar çıkartması üzerine kullanılmasına son verilen bu mesaj formları Kızılhaç teşkilatının haberleşmeyi adada devamlı kılmak amacıyla 15 Temmuz 1974 sonrasında uygulamaya başladığı uluslararası bir faaliyettir. 15 Temmuz 1974 tarihinde Nikos Sampson darbesi sonrasında adadaki oldubittiye müdahale eden Türk Silahlı Kuvvetleri Megali İdea düşüncesine de bir set çeker. Karışıklıkların devam ettiği bu dönemde posta faaliyetleri durma noktasına gelir ve adanın dört bir yanına dağılan sivil Türkler ve Rumların kendi aileleri ve yakınlarıyla haberleşmesi de durur. Bu karışıklığı önlemek ve haberleşme konusunda sıkıntıları gidermek üzere Kızılhaç devreye girer ve mesaj formu adı verilen formlar vasıtasıyla haberleşme sağlanır. Özellikle savaşın başladığı 15 Temmuz 1974 ile savaşın devam ettiği dönem içerisinde kullanılan mesaj formları nadir filatelik materyallerdendir. Önceleri İngilizce, Almanca ve Fransızca olarak hazırlanan formlar daha sonra Rumca, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanır. Mesaj formunun ön yüzüne gönderenin baba adı, sokak, şehir veya köy adı ile kaza/bölge adı yazılır. Ayrıca alıcının baba adı, adı, sokak adı, sokak, şehir veya köy adını içeren bilgiler yazılmaktadır. Formun arka yüzünde ise alıcının göndericiye yazdığı bilgilerin bulunduğu bölüm bulunmaktadır. Mesaj formuna ancak 25 kelimeyi geçmeyecek şekilde ve sadece aile haberleri ile ilgili bilgiler yazılabilmektedir. Daha sonraki dönemde 25 kelimelik kısıtlama 12 kelimeye düşürülür. Böylece 25 kelimeyi geçmeyecek şekilde mesajını yazan kişi bunu Birleşmiş Milletler görevlisine teslim eder. BM yetkilileri tarafından alıcısına ulaştırılan mesaj formunun arka yüzüne de alıcı tarafından bir mesaj yazılır ve böylece mesaj formu gönderen kişiye geri gelir. Özellikle Rum tarafında kalan Limasol esir kampındaki Türk esirlerle Rum bölgesinden kurtulma imkânı bulamayan diğer Türkler kısıtlı imkanlarla da olsa bu mesaj formlarından istifade ederler. Alıcının bulunamaması durumunda mesaj formu Kızılhaç tarafından göndericiye iade edilir. Rumlarla anlaşmazlıkların sürmesi ve 12 Eylül-25 Ekim 1979 tarihinde Rio de Jenerio'da yapılan 18. UPU kongresinde Kıbrıs Türk Posta İdaresi aleyhine bir karar çıkartılması üzerine Türk Posta İdaresi Lefkoşa'da bulunan Kızılhaç bürosunu kapattıklarını, Kuzey Kıbrıs'ın özellikle Karpaz bölgesinde yaşayan Rumların Güney Kıbrıs'ta bulunan yakınlarına mektuplarını Kıbrıs Türk pulları kullanmak suretiyle gönderebileceklerini açıklarlar. Bu uygulama halen devam etmekte ve Koruçam ve civarında yaşayan Maronitlerle Karpaz bölgesinde yaşayan Rumlar, KKTC pulları kullanarak mektuplarını göndermektedirler.

Sonuç

Kıbrıslı Türkler özellikle 1 Nisan 1955 tarihinde başlayan EOKA terörü karşısında geri adım atmadan mücadelelerine devam etmişler, bu süreçte özellikle iletişimin stratejik önemini değerlendirerek izolasyon, baskı ve ambargolara rağmen belki de dünya iletişim tarihinde bir ikincisi görülmeyen türden yeni yollar, usuller ortaya koymak suretiyle önce ada içinde, sonra da ada dışında haberleşmeyi sağlamışlar ve neredeyse hiçbir zaman iletişim bağlarını koparmamışlardır. 21 Aralık 1963 sonrasında sıkışıp kaldıkları gettolarda ilk Kıbrıs Türk posta damgasını uygulamaktan daha sonraki süreçte Taksi Postası, H/M ve Kokkna damgalarına varıncaya kadar karşımıza çıkan bütün uygulamalar şüphesiz Kıbrıslı Türklerin ince zekası ve pratik düşüncelerinin ürünüdür. Bu bağlamda altı çizilmesi gereken bir husus ise Kıbrıslı Türklere mücadele tarihinin her alanında olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti devletinin ve devlet kurumlarının verdiği muazzam destektir. İletişim açısından Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı, İskenderun'da konuşlu 39. Tümen, Kızılay Genel Müdürlüğü ve ayrıca Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu, Dışişleri Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ve ilgili birimlerin oluşturduğu Kıbrıs İşleri Planlama Kurulu (KİPİG) da bu faaliyetlere destek veren kuruluşlar arasındadır. Kıbrıslı Türkler Rumların kara propagandasına karşılık kendi iletişim ağlarını kurarken aynı süreçte çeşitli gazeteler çıkarmayı da ihmal etmemişler, ayrıca TMT'ye bağlı olarak "Sancak Radyoları" olarak adlandırılan radyo istasyonları da kurarak kara propaganda ve bilgi kirliliğinin de önüne geçmeye çalışmışlardır.

Kaynaklar

A-Arşiv Kaynakları

- a) Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)
BCA. 030.01.38.227.17
- b) Ulvi Keser Özel Arşivi (UKÖA)
- c) Kızılay Genel Müdürlüğü Arşivi (KGMA)
- ç) Kıbrıs Türk Milli Arşivi (KTMA), Kıbrıs Barış Harekâtı Dosyası

B-Basılı Kaynaklar

- ALASYA, Halil Fikret, Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri, Ankara, 1964
ALASYA, Halil Fikret, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Ankara, 1987
ATUN, Ali Fikret, Yunan Karakterinin Anatomisi, Lefkoşa, 1996
DURREL, Lawrence, Acı Limonlar; Kıbrıs-1956, İstanbul, Belge Yay. Eylül 1992
ERTUGHRUL, Jeff, The Postal Services of Kıbrıs, Londra, Haziran 1994

- ERTUGHRUL, Jeff, The Postal Services of Cyprus, Haziran 1964, Londra
- FOLEY, Charles, Guerrilla Warfare and EOKA; General Grivas , Longman yay., Londra, 1964
- HILL, Sir George, A History Of Cyprus, Volume I, Cambridge University Press, 1949
- K. Rüstem and Brother, North Cyprus Almanack, Londra, 1987
- PARKER, Robin, Aphrodite's Realm, Zavallis Press, Lefkoşa, 1962
- OBERLING, Pierre, Kıbrıs Faciası, Ankara, 1990.
- SAMTAY VAKFI, Özgürlük ve Barış 27 Yaşında, Gazi Mağusa, Temmuz 2001
- THE UNITED NATIONS, The Blue Helmets, New York, 1990, s. 85.
- TOLUNER, Sevinç Toluner, Kıbrıs Uyuşmazlığı Ve Milletlerarası Hukuk, İstanbul, 1977

C-Makaleler

- KESER, Ulvi, “**Askeri Posta; 1964 Erenköy**”, Çizgi Ötesi Dergisi, KHO Yay., Sayı 2, Ankara, Ocak 1994, s. 25
- KESER, Ulvi, “**Cyprus Covers Handled By Turkish Postal Service In Turkey**”, OPAL The Journal of Oriental Philatelic Association of London, Whole No. 208, Londra, April (Nisan) 2004, s. 12-15.
- KESER, Ulvi, “**Üç İnsan, Üç Anı**”, Kıbrıs Mektubu Dergisi, KTKD Yay., Cilt 16, No.3, Ankara, Mayıs-Haziran 2003, s. 2.

Ç-Sözlü Tarih Çalışması

- 1- TMT Limasol Sancağı mensubu merhum Mehmet Y. Manavoğlu ile 25 Ağustos 2004 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.
- 2- Naciye Vardar ile 15 Ocak 2003 tarihinde İzmir’de yapılan görüşme.
- 3- Eski TMT Derneği Başkanı Yılmaz Bora ile 13 Temmuz 2003 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.
- 4- TMT Lefkoşa Sancağı Kovanbeyi merhum Nevzat Uzunoğlu ile 13 Temmuz 2003’de Girne’de yapılan görüşme
- 4- TMT Limasol kadrosundan merhum Macit Aydınova ile 13 Temmuz 2003’de Girne’de yapılan görüşme

D-Sürelî Yayınlar

The New York Times

**An Analysis on Cyprus and Communication Ways in the Turkish Cypriot
National Defense
(1960-1974)****

Prof.Dr. Ulvi KESER*

Abstract

Subsequent to the demolition of Republic of Cyprus founded on 16th August 1960 under the guarantee of Turkey, Greece and the United Kingdom due to the Greek Cypriot atrocities starting in 21st December 1961, the heavy pressure, isolations, restrictions and embargoes have appeared on Turkish Cypriot society and the communication as in all the fields of the social life. The efforts so as to get in touch with other people and abroad, and to get the ways of solutions cause to bring second to none and very unique ways throughout the history as well as the war history with the help of Turkey, and the new ways and the solutions such as Turkish Cypriot Posts, H/M and KOKKNA usages, Taxi Post, Yenişehir and İskenderun Post Office usages, and the subtle use of Social Aid stamps. The essence of all these efforts lays on the purpose of the efforts to announce the presence, justness, and the rightness of Turkish Cypriots. This article will focus on Greek Cypriots' and Greeks' propaganda and restriction activities against Turkish Cypriots and Turkey, and how Turkish Cypriots have tried to solve this issue out will get examined. All the materials used fort this article is out of the archive of the researcher himself.

Key Words: TurkishCypriots, Greek Cypriots, Embargo, Propaganda, Post, Isolation, Communication, Erenköy, Red Crescent

---

** Research Article

* TRNC, Girne American University Faculty of Political Sciences, e-mail: ulvi.keser@gmail.com

Kıbrıs'ta Salgınlar**

Doç. Dr. Nazım BERATLI*

Öz

Kıbrıs'ın tarihinde önemli bir konu olan çeşitli salgın hastalıklar, XIX. yy ortalarında adanın o zamanki egemeni Osmanlı İmparatorluğu'nun Karantina idaresinden sonra, önce sınırlanmış; İngiliz Yönetimi'nin ciddi uygulamaları ile de ortadan kalkmıştır. Böylece ada hakkında yazan bütün yazarların hemfikir oldukları, “zehirli havası” olan, sağlıksız bir ülke olarak nitelendirilen Kıbrıs, XX. Yy ortalarından itibaren, bulaşıcı hastalık salgınlarını, Asya'dan Avrupa kıtasına aktarmaya dair, eski sevimsiz ününden kurtulmuştur. Uygulama, Osmanlı döneminde başlamış olmakla beraber, asıl etkisini, İngiliz döneminde göstermiştir. Tabii ki bunun sebebi, adanın modern tıp biliminin nimetlerinden asıl faydalandığı dönemin, İngiliz yönetiminin Kıbrıs'a gelişi ile düzenli bir uygulama göstermesidir.

Anahtar Kelimeler: Salgın hastalık, Karantina, Limanlar, Osmanlı, İngiliz Dönemi, Kıbrıs Cumhuriyeti, KKTC.

1. Giriş:

Bilinen Kıbrıs tarihi boyunca ada halkları salgın hastalıklarla mücadele etmişlerdir. Kıbrıs'ın bulunabilmiş en eski arkeolojik kalıntısı olan Hirokitya'daki bir mezarda dört yaşlarındaki bir bebek cesedinde Lepra izlerine rastlanmıştır. (Dedeçay 2003:125) Kıbrıs'ta Cüzzam'ın tarihi, adanın kendi tarihi kadar eskidir.

Kutsal Topraklar'a yapılan hac yolculuklarında, Kıbrıs'ı ziyaret etmek zorunda kalan Avrupalı gezginlerin seyahatnameleri, batı dünyasında adayı bir salgın merkezi olarak tanımlanmasına yol açmıştır. Ada'nın kötü ününün, batı dünyası ile sınırlı olmadığı da bilinmektedir. Osmanlı fethinden sonra, Kıbrıs'ın “şenlendirilmesi” için, buraya gönderilmeye çalışanların adada hüküm süren salgın hastalıkları gerekçe göstererek, gelmemek için türlü

** Araştırma Makalesi

* KKTC, Girne Amerikan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, el-mek: nazim.beratli@gau.edu.tr. Mobile: 0542 879 8996. Orchid Number: 5,716,021

yollara başvurdukları ve bunların en az %30'unun da başarılı olduğu bilinmektedir. (Beratlı 2008: 20)

Kıbrıs, dünyanın her tarafı ile ilişki halinde bir adadır. Doğu Akdeniz'de, bütün yolların kesişme noktasındadır. Bütün Orta Çağ boyunca, Suriye limanlarında nihayetlenen İpek Yolu'nun batıya açılan penceresi, Mağusa limanı olmuştur. Bu bakımdan, Çin'den gelen Veba, Humma-i Racia, Tifüs ve Kolera; Mısır'dan gelen Lepra, adanın "kendi evlâtları" Malaria ve Trahom salgınları, Kıbrıs'ta yüzyıllarca hüküm sürmüşlerdir.

Salgınların önüne, son iki yüzyıldır yapılan başarılı mücadelelerle, geçilebilmiştir. Osmanlı yönetiminin son yüzyılında başlayan sağlık kurumlaşmaları, İngiliz sömürge döneminde bilimsel yolların daha etkin kullanımı ile sürdürülmüş verilen mücadele öyle kazanılmıştır. Osmanlı döneminde başlayıp, İngiliz döneminde sürdürülerek başarı ile sonuçlanan bu gayretler arasında, Miskinler Çiftliği (Cüzzam/Lepra Hastanesi), Akıl Hastanesi, Sıtma Eradikasyonu ve Sivrisineklerle Mücadele yanında, salgınlardan korunmak bakımından Karantina Kurumu'nun da çok büyük önemi vardır.

2. Kıbrıs'ın Yaşadığı Büyük Epidemiler

Dönemin en önemli kroniği Maharias, Lüzinyan döneminde, üç büyük epidemi yaşandığını, yazar. Maharias 1349 Salgını'nı anlatırken: "Tanrı bize günahlarımızdan dolayı büyük ölümü gönderdi. Adanın yarısı öldü."der. 1409 yılında, yazarın Büyük Salgın ('Mega Thanatico') dediği veba salgını yaşandı. 1470'te başlayıp, üç yıl süren Veba Salgını'nda Kıbrıs sakinlerinin %75'i öldü. (Wikipedia.History of the Medicine in Cyprus :2017). 1479'da yazan Juniold, Kıbrıs'ın Avrupa'da ünlü "kötü havası"nın, aslında Malaria olduğunu ileri sürer. (Theofilos Mogabgab.2014:130) Fernand Braudel ise Cüzzam ile Veba'nın, Hindistan'dan çıkıp, arada bir uğrayan misafirler olduğunu ama Malarya'nın, Akdeniz'in yerlisi olduğunu, sebebin; sağlıksız iklim ve ıslah edilmemiş sulama koşulları olduğunu anlatır! "*Aqua ora vita, ora morte!*" ". Su hem yaşamdır, hem ölüm... (Braudel. 1993: 78, 79)

1542'de Kudüs'ten dönerken Kıbrıs'a uğrayan bir başka yazar, "O zaman çok yaygın olan Malaria'nın Kıbrıslılar'ın asıl uyuşukluk sebebi" olduğunu ileri sürmüştür. (Mogabgab 2014 : 105) 16.yy boyunca " Kutsal topraklara gitmek üzere Avrupa'dan yola çıkan hacı adayları, gemi kaptanları ile Kıbrıs'ta 72 saatten çok durak yapılmayacağını şart koşan, bir kontrat yapıyorlardı." (Braudel. 1993: 78, 79)

1588'de Kıbrıs'a gelmiş olan Villamont, seyahati esnasında "Mağusa çevresindeki kırsal alanın" bütün halkının bir veba salgını dolayısıyla öldüğünü yazıyor. Yazarın ziyareti

sırasında Mağusa'daki salgın sona ermiş ama karşı kıyı Trablus'da her gün 120 kişi vebadan ölmeye devam etmekte imiş! Yazar, geziden dönüşte Venedik'te Otuz yedi gün karantina'da tutulduğunu anlatıyor. (Cobham. 2014: 174, 178)

Cobham'ın " 17. Yy'ın en güvenilir yazarlarından biri" dediği Venedikli Della Valle, 1625'te Kıbrıs'ı ziyaret etmiş. Ağustos ve Eylül aylarında adada bulunmuş. " Daha birkaç yıl önce adayı mahvedip, sakinlerinin çoğunu öldüren bir salgın"dan söz ediyor. (Cobham 2014: 215) Bunun çeyrek asır önceki Veba salgını mı olduğu, yoksa bir başka salgından mı bahsedildiği açık değil. Ancak yirmi beş yıl içerisinde, iki defa iki ayrı salgında Kıbrıs sakinlerinin çoğunun öldüğü anlaşılıyor.

1730'da yeni bir Veba Salgını olduğunu Mariti'den öğreniyoruz. 3 Şubat 1760 günü Kıbrıs'a gelen Geovanni Mariti, daha gemiden çıkmadan adada büyük bir Veba salgını olduğunu işittiklerini aktarıyor. Ertesi gün, Lârnaka'da kıyıya çıktığında, kasabada o ana kadar hastalanmış olan üç kişiden ikisinin öldüğünü öğrenmiş. Mariti, otuz yıldan beri adada Veba görülmediğini, ama Baf açıklarında batan bir gemiden kurtulanların, Lefkoşa'ya yeniden Veba getirdiklerini ve salgının, 22 bin cana mal olduğunu kaydeder. (Mariti 2015: 87)

Aynı yıllarda adayı ziyaret eden bir başka diplomat, Alexandr Drummond ise o yıllarda ada nüfusunun 200 bin civarında olduğunu belirtiyor. (Zikr. H. Gürkan. 2000: 155) Mariti'nin verdiği 22 bin kurban dikkate alınırsa, nüfusun %10'undan fazlasının öldüğü bir salgından bahsediyoruz. Mariti, 1760 salgınının, bir ders olarak algılanmış olabileceği düşüncesini yaratarak, 1765'te İstanbul'dan adaya gelen bir gemide Veba bulunduğunun anlaşılması üzerine, önce adaya çıkılmasına izin verilmediğini, hasta olanların gemide ölümünden sonra sağlıklı olduğu görülen bir kişiye Kıbrıs'a çıkma izni verildiğini anlatır. Yazar'a göre bu olaydan sonra Kıbrıs'ta Veba görülmemiş.

Kıbrıs ile Karantina kelimelerinin yan yana bulunduğu ilk kaynak, Mariti'nin anılarıdır. (Mariti. 2015: 86) 1765'te Mariti'ye göre Kıbrıs'ta karantina önlemleri alınmıştır. Oysa henüz Osmanlı İmparatorluğu'nda kurumsal olarak Karantina İdaresi, yoktur. 1801'de Limasol'da bir gemide "Humma"dan ölen bazı gemicilerden bahseden Dr. Hume'un hangi hastalıktan söz ettiği belli değildir ama muhtemelen Malaria suçlanmaktadır. (Cobham. 2014: 338) Kıbrıs'a 1802'de gelen William George Browne ise yayınlanan anılarında " Sıtma ve Göz şikâyetlerinin yaygın olduğu ada halkı içinde turp gibi sağlıklı görüneni yok" diye yazmış. (Cobham 2014: 341) Veba'dan sonra, Braudel'in "ev sahibi" dediği Malaria ve Namık Kemal' in Kıbrıs hakkında yazdıklarında tekrar karşımıza çıkacak olan, yazarların "göz hastalığı" deyip geçtikleri, Trahom gündeme geliyor.

Edward Daniel Clarke 1810'da diyor ki: “ Kıbrıs'ta sıtma, diğer Akdeniz Ülkelerinin aksine, ender olarak ara veriyor.” (Cobham 2014: 375) “Her zaman kötü bir hastalık.” Clarke'ı Kıbrıs'a getiren geminin kaptanı Russel daha adaya çıkmadan sıtmaya yakalanıp, ağırlaşmış!

Namık Kemal “Çünkü havasından dört tarafa eslâha-i cedîde sedâsı kadar mütenevvi' ilel-i mühlike dağılıyor ve hattâ içlerinden en hafifi olan ısıtma bile insanı, şîşhâne kurşunu kadar sür'atle öldürüyor.” (Aydoğan 2004: 20) Osmanlı döneminin sonu, İngiliz Dönemi başlarında 1881 yılında adada bir Veba ve Çiçek salgını tehlikesi yaşandığını da biliyoruz. (Hook. 2009: 254) Ada'da 1830 ile 1840 arasında faaliyete geçen bir Karantina kurumu olduğunu bilinmektedir. (Ioannis Dimitrakopoulos ve arkadaşları. 2015: 749) Ancak, yerel olarak kısmi bir karantina uygulamalarının 1765'den beri devam ettiğini görülmektedir. (Mariti. 2015: 86)

1921'de kaleme aldığı kitabında, Sir Harry Luke; özellikle Larnaka'daki Britanya konsolosluğu ile İstanbul'daki büyükelçilik arasındaki yazışmalardan örnekler aktarır. 27 Eylül 1840 tarihli bir yazışmada, Mısır'lı İbrahim Paşa'ya karşı Osmanlı'ya yardım etmek üzere Doğu Akdeniz'de bulunan İngiliz gemilerinin adaya uğrayabilmesi için, personelin Karantina Harçları'nı hangi makamın ödeyeceği tartışılmaktadır. (Luke 2014:155) 19 Haziran 1869 tarihinde Viskonsül Sandwith tarafından İstanbul'a gönderilen bilgi notunda, 1870 yılı giderleri hesaplanırken, Karantina İdaresi'ne de 1750 piasteres pay ayrıldığı bildirilmektedir. (Luke 2014: 213) İlginçtir, 24 Ekim 1871 tarihli bir İngiliz raporunda, adaya atanan yeni vali Aziz Paşa'nın “6 gün Lârnaka'da Karantina'da kaldıktan sonra Lefkoşa'ya geçerek, görevini teslim aldığı” bildirilmektedir. (Luke 2014:221)

1830'larda kurulan Kıbrıs Karantina İdaresi'nin, görevini ciddiye aldığı anlaşılmaktadır. Ne İngiliz Subaylar ve hatta ne de Osmanlı Paşa'sı, adanın valisi olsa bile, kuralları ihlâl etmeyi düşünmemektedirler. İngiliz döneminde Osmanlı'dan miras kalan yasalar ve kurumlar korundu ve geliştirildi. Dikkatle uygulanan önlemler sayesinde Braudel'in “misafirler” dediği veba, çiçek, kolera, humma-i racia, tifüs gibi hastalıkların kökü kurutuldu. Ama “ev sahibi” dediği malaria, leprae ve trahom dıştan gelmiyorlardı. Adeta yerliydiler. “ Kıbrıs'ta sıtma, diğer Akdeniz Ülkelerinin aksine, ender olarak ara veriyor.” (Cobham 2014: 375) denilen Kıbrıs, dünyada sıtma eradikasyonunu başarı ile tamamlayıp, bu hastalığın kökünü kurutan ilk ülke oldu. 2. Dünya Savaşı öncesinde Kıbrıs'ta her yıl 18 bin yeni sıtma vak'ası görülürken, 1947'de bu rakam 2 binin altına düşmüş 1949'da ise hiçbir yeni vak'a kaydedilmemiştir. Sağlık Başmüfettişi Mehmet Aziz Efendi'nin yönettiği bir kampanya ile sıtma taşıyıcısı anofel sineğinin bütün yaşam alanlarının ortadan kaldırılması ile ulaşılan bu başarı, o zaman için bütün dünyada övgü ile izlendi. Çeşitli asalet ve bilimsel ünvanlarla

donatılan Mehmet Aziz Efendi'ye Britanya basını "Büyük Kurtarıcı" ünvanını verdi. (A. An 2022:419) Bir tür Tatarcık sineğini de tarif etmiş bulunan ve adı o sineğe de verilmiş bulunan (Flopotemus Antonetta Azizi) Beyrut Amerikan Üniversitesi Halk Kürsüsü Başkanlığına Ordinaryüs Profesör ünvanı ile davet edilip, dokuz yıl süreyle, bu görevi yerine getirdi. İngiliz Döneminin bitişinden elli yıl sonra "İngilizler'in Kıbrıs'taki Tarihi" isimli bir kitap yazan Tabitha Morgan onu halâ Büyük Kurtarıcı başlıklı ayrı bir bölümle anlatmaktadır. (Morgan 2010: 217)

Öteki "yerli salgın" Trahom'u da Kıbrıs, gene bir hemşehrisinin Prof. Dr. Necdet Sezer'in bilimsel katkıları ile çözmüş ve bitirmiştir. (Bkz. EK 1. Prof. Baykan Sezer'den Nazım Beratlı'ya mektup.) Cüzzam da 1850'lerde başlayan ve ancak 1960'tan sonra biten, üç hükümet (Osmanlı, İngiltere, Kıbrıs Cumhuriyeti) dönemine yayılmış kararlı bir mücadele ile ortadan kaldırılmıştır. (Beratlı 2012:99)

Sonuç ve Öneriler:

2019 Aralık ayında Çin'in Woohan kentinde başlayıp,kısa bir süre içinde Pandemi şeklini alan Covid 19 salgını, elbette ki Kıbrıs'ı da etkilemektedir. Bu bakımdan salgın konusu, günümüzde son derecede popülerdir. Bu salgına karşı ne yapılması gerektiği, kamuoyunda geniş olarak tartışılıyor. Oysa özellikle Kıbrıs'ta bir salgına karşı nasıl mücadele edileceğini tartışmak, anlamsızdır. Ada tarihi boyunca salgınlarla savaşmış ve en sonunda da başarılı olmuş bir coğrafya parçasıdır. Adada yürürlüğe konan ilk karantina yarasası, bir Osmanlı Yasası'dır. Britanya otoriteleri, onu geliştirmiş ve uygulamışlardır. Kıbrıs Cumhuriyeti ve KKTC döneminde geliştirilerek uygulanan da aynı yasadır. (Fasıl 260) Bugün yapılması gereken, 45/2018 Bulaşıcı Hastalıklar Yasası'nın dikkatle uygulanmasının sağlanmasından ibarettir.

Kaynaklar

a) Kitaplar:

An, Dr. Ahmet. (2002) *Kıbrıs'ın Yetiştirdiği Değerler*. Akara: Akçağ Yayınları

Beratlı, Dr. Nazım. (2008)*Kıbrıslı Türkler'in Kökenleri ve Bektaşilik*. İstanbul: Kalkedon Yayınları

----- (2012) *Kıbrıs Miskinhanesi*.Lefkoşa: Khora Yayınları

Braudel, Fernand.(1993) *II. Filip Zamanında Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*. Çev. M.A. Kılıçbay. Ankara: İmge Yayınları

Cobham. (2014) *Excerpta Cypria*. Terc. Ali Çakıroğlu. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları

- Dedeçay, Dr. Servet Sami.(2003) *Kıbrıs'ta Hastaneler* . Lefkoşa: Lefkoşa Özel Türk Üniversitesi Yayınları
- Gürkan,Haşmet. (1986) *Bir Zamanlar Kıbrıs'ta*. Lefkoşa: CYREP Yayınları
- Hill,Sir George. (1952) *The History of Cyprus Vol. 4*. Cambridge: Cambridge Üniversitesi. Yayınları
- Hook, Gail Ruth. (2009) *BRITONS IN CYPRUS, 1878-1914* Austin: The University of Texas Yayınları
- Luke,Sir Harry. (2014) *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs 1571-1878* çev. Ali Çakıroğlu.Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları
- Mariti, Geovanni. (2015) *1760 Kıbrıs Adası'na Yolculuk*. Çev. Ali Çakıroğlu. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- Mogabgab, Theofilos.(2014) *Suplementary Excerpts on Cyprus*. Çev. Ali Çakıroğlu. Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları
- Morgan, Tebetha. (2013) *İngilizlerin Kıbrıs'taki Tarihi*. Çev. Cumhur Atay. Lefkoşa: Khora Yayınları
- Ortaylı,Prof. Dr. İlber. (2016)*Osmanlı'ya Bakmak*. İstanbul: İnkilap Yayınevi

b) Makaleler:

Aydoğan,Yard. Doç. Dr. Bedri (2003). Namık Kemal'in Magosa Sürgünlüğü. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezinin 4-5 Aralık 2003 tarihinde düzenlediği "*Hapishaneler*" konulu sempozyumda sunulan bildiri.

http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/aydogan_2.pdf

Beratlı, Nazım. *OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE KIBRIS'TA KARANTİNA KURUMU* .

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 10 Sayı: 52. Ekim 2017 Doi Number:
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1896>

Dimitrakopoulos,Ioannis. Dimitriades, Dimos. Kaloudi, Constantina. Sapountzi-Krepia, Despina. Healthcare Services in Cyprus during the Ottoman Period 1571 – 1878. *International Journal of Caring Sciences September-December 2015 Volume 8 / Issue 3/ Page 747*.

https://www.researchgate.net/publication/283894451_Healthcare_Services_in_Cyprus_during_the_Ottoman_Period_1571_-_1878

EK 1:

BAYKAN SEZER

1. 1. 2001

Sn. Dr. Nazım BİRATLI,

"Kıbrıs Türklerinin Tarihi" kitabınızın 3. cilt, 93. sayfa³¹²

babam Prof. Dr. Necdet SEZER'in adına neşretmek beni
çok duygulandırdı. Size teşekkür etmek ihtiyacım. Baba-
mın trahom mücadelesinde önemli rolü olduğu doğrudur.
Babamın çalışmalarıyla trahomun öne Türkiye'de 1940'lı
yıllarda alınmış bulunuyordu. Trahom vinasu ile ilgili
çalışmaları vardı. Ölü münden önce sanıca çok yaklaşımış.
Ancak Sezer vinasu trahom hastalığına yol açmaz
vinasu babam tarafından bulunması sadece bu adı
almıştır.

"Kıbrıs Türk kimliğinin oluşması" başlıklı kitabınızı
da büyük bir ilgiyle okudum. İlgü adanlarımızın büyük

- 2 -

BAYKAN SEZER

İlyüde kesildiğini gördüm. Yakın konuları ele aldığımız iki şa-
kıymamızı ilginizi şeker umuduyla size yolluyorum.

Çalışmalarınızın ve başarılarınızın sürrekli olması dileğiyle
saygular sunarım.

BAYKAN SEZER

30600 Etiler / İstanbul

Epidemias In Cyprus**

Doç. Dr. Nazım BERATLI*

Abstract

Till last two centuries have come, Cyprus was known as a source of epidemic maladies between Asia and Europe. Plaque, Leprea, Tiphoid Fevers, Malaria and Cholera were illnesses which could be easily met in the island. Because, the island take place just at the cross roads between three continents and had never had a complicated health system till the British Period of the island had begun. Thus, Plaque of China or India, Leper of Egypt and Malaria as a native inhabitant of Cyprus, had transfered to the other parts of the world with the pilgrims who had to visit the island on the way of Jarusalem. Although, Quaratine was esthabilshed during the late Ottoman period but Bristish administrators had managed to create an effective public health system with edecuated health officers. All of the arrivals had controlled without any exception. Even Royal Army completely had applied the quarantine rules to the staff by it's own authorities. After two centuries of performing those strict controls in the island, Cyprus has lost her negative fame as a transferring station of epidemic maladies between Asia, Africa and Europe in current times.

Key Words: Cyprus, Epidemias, Ports, Ottoman, British, Public Health.

** Research Article

* TRNC, Girne American University Faculty of Health, e-mail: nazim.beratli@gau.edu.tr. Mobile: 0542 879 8996. Orchid Number: 5,716,021

Papa Eftim'in Kıbrıs Raporu**

Dr. Yasin Cemal GALATA*

Öz

1878 tarihinde Osmanlı Devletinin Kıbrıs adasını İngiliz İdaresine devretmesiyle birlikte Kıbrıs Türkleri için zorlu bir dönemin başlangıcı olmuştur. Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesinin Enosis hedefleri doğrultusunda Osmanlı Devletine ve İngiliz İdaresine karşı farklı dönemlerde ayaklanmalara önderlik etmiştir. 1821 Mora İsyanıyla başlayan süreçle Kıbrıslı Rumlar Megalo İdea ve Enosis idealleri doğrultusunda isyanlara karışmışlardır. 1950'li yılların ortalarından itibaren artan EOKA terörüne karşı Türk kamuoyunda Kıbrıs ve Kıbrıs Türkleri gündemde yer almıştır. Türk Ortodoks Cemaatinin Başkanı Papa Eftim Milli Mücadele döneminde Atatürk ile birlikte hareket etmiş ve Türkiye Cumhuriyetinin kurulma aşamasında destekleri olmuştur. Papa Eftim 1958 tarihinde dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes'e Türk Ortodoks Cemaati adına gönderdiği Kıbrıs Hakkındaki Görüşleri raporuyla Kıbrıs Türklerinin yaşadığı sorunlarını dile getirmiş. Papa Eftim raporunda tarihsel süreçte Ortodoks mezhebine tanınan imtiyazlara, 1821 Mora İsyanına, aynı mezhebe mensup olduğu dini cemaat önderi Makarios'un Kıbrıs Türklerine yönelik tutumuna değinmiş. Kıbrıs Türklerinin sorunlarına duyarsız kalan Makarios'u kınamış ve dünya kamuoyunun dikkatini Kıbrıs'a çekmeye çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Papa Eftim, Ortodoks Türkler, Kıbrıs, Kıbrıs Ortodoks Rum Kilisesi, Kıbrıs Türkleri.

Giriş

Kıbrıs adası, 1571'de Osmanlı egemenliği altına girmiş ve bu tarihten itibaren yürütülen iskân politikasıyla Türk kimliğini kazanmış. Adanın 1878 İngiliz himayesine girmesiyle Türklere yönelik asimilasyon ve baskı dönemi başlamıştır. İngiltere'nin özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında izlediği Rum taraftarı politika Türklere yönelik şiddetin artmasına yol açmıştır. 1950'li yıllarda ise Kıbrıs adasının Yunanistan'ın bir parçası olmasına yönelik silahlı ve şiddet eylemler yoğunluk kazanmıştır.

** Araştırma Makalesi

* KKTC, Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi, el-mek: yc.galata@gmail.com

1940'lı yıllarda Kıbrıs meselesinin basında daha sık yer almasıyla Türk kamuoyunda Kıbrıs Türklerine yönelik ilgi ve hassasiyet artmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının düzenlediği mitinglerle, basında yer alan haberlerle Türkiye'nin gündeminde Kıbrıs meselesi ve Kıbrıs Türkleri önceliğini uzun yıllar öncelikli konular arasında yerini korumuştur.

Türk Ortodokslarının lideri Papa Eftim Milli Mücadele döneminde Türkiye'nin milli menfaatlerinin yanında yer almış, basına verdiği demeçlerinde ve cemaatine seslenişlerinde Türk milli kimliğini ön planda tutmuştur. 1950'li yıllarda Kıbrıs Türklerine yönelik mezalimin artmaya başladığı dönemde Papa Eftim kendisiyle aynı mezhepten olan Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesinin Başpiskoposu Makarios'u eleştiren bir rapor hazırlamıştır. Raporda Osmanlı döneminde itibaren gayrimüslimlerin özellikle Ortodoksların geçirmiş oldukları tarihi süreçler ve sağladıkları imtiyazlar, İstanbul'un fethi ve Kıbrıs meselesi ele alınmıştır. Papa Eftim'in kendisiyle aynı dini mezhebe mensup cemaat önderine tarihten örnekler vererek Kıbrıs Türklerinin mağduriyetlerini dile getirmiş ve yanlarında yer aldıklarını Türk milli kimliğine atıf yaparak vurgulamıştır.

Papa Eftim ve Türk Ortodoksluğu

Türkler tarih boyunca geniş Avrasya coğrafyasında doğudan batıya göçler gerçekleştirmiştir. Özellikle Karadeniz'in kuzeyinden batıya doğru göç eden Türk boyları Avrupa'nın ortalarına kadar gelerek yurt edinmişlerdir. Ortaçağ döneminde Balkanlara yerleşen Türk boyları Bizans devleti sınırlarına akınlar düzenlemiştir. Bizans Kilisesi yoğunlaşan Türk göçlerine karşı bir misyon yürütmüş ve Ortodoksluk inancını Türkler arasında yaymıştır. Bizans İmparatorluğu'nda Türk asker ve bürokratların sayısı oldukça fazladır (Koçak, 2004, 74). Tarih boyunca Ortodoksluk inancı Türkler arasında Hunlar, Bulgarlar, Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar-Kıpçaklar tarafından kabul görmüştür (Anzerlioğlu, 2004, 2).

Bizans devleti VI.yüzyılın başlarından itibaren Türkleri bir yandan Hıristiyanlaştırmaya, askeri hizmetlere almaya ve Anadolu'da iskan etmiştir. Bizans devletinin sınırlarının güvenliği için Anadolu'nun çeşitli yerlerine Balkanlardan Müslüman olmayan Hıristiyan Türkleri iskan etmişlerdir (Ekincikli, 1998, 76-77).

Osmanlı dönemine ait Karamanlılara ait eserlerde; Türk Ortodoksları Türkçe'den başka dil bilmiyorlardı, şiveleri Müslüman Türklerden farklıydı; çünkü Avar, Peçenek, Kuman-Kıpçak Türklerinin şiveleri Oğuz Türklerinden farklıdır (Ekincikli, 1998, 144).

İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet tarafından fethinden sonra şehir nüfusunun canlanması amaçlanarak Orta Anadolu'dan Ortodoks Türkler İstanbul'a iskân ettirilmiştir. Karamanlılar olarak da anılan bu topluluğun ibadet dili olarak Türkçe kullanılmıştır. Ortodoks Türkler Grek

harflerini Türkçeye uyarlayarak kendi alfabelerini oluşturmuşlar ve İncil'i de Türkçe'ye tercüme etmişlerdir (Atalay, 2014, 43-44). Karamanlılar Müslüman olmamalarına rağmen gelenek ve görenek itibarıyla Müslüman Türkleri yakından tanıyorlardı, Anadolu'daki Rumlarla da ortak inançlarından dolayı kısmen de olsa İstanbul Rumları hakkında bilgiye sahiptiler; bu yüzden Anadolu'dan getirilen Karamanlılar İstanbul şehrinin Türk İslam kültürüyle bütünleşme sürecinde etkili olmuşlardır (Atalay, 2020, 161).

Ortodoks Karamanlıların Türk kökenlerine olan bağlılıkları Osmanlı sayım defterlerinde ve arşiv belgelerinde görülmüştür. Kayseri, Niğde, Nevşehir, Ankara, Tokat, Sivas gibi Orta Anadolu illerinde Ortodoks Karamanlılarının, Selçuk, Yağmur, Aydın, Karagöz, Yahşi, Doğan, Dursun, Kaya, Akça, Kutlu gibi öz Türkçe isimler kullandıkları 16.yüzyıla ait Osmanlı tahrir defterlerinde tespit edilmiştir (Sakin, 2008, 106).

Batı Anadolu, Karadeniz kıyıları ve Marmara bölgesinde yaşayan Hıristiyan Rumlara nazaran Anadolu'nun içlerinde yoğun, diğer yerlerde ise daha az bir orana sahip olan Ortodoks Türklerin en önemli liderlerinden birisi Keskin Metropolit Papa Eftim olmuştur (Erdal, 2005, 334). Asıl adı Pavli Karahisarlıoğlu'dur. 1884-1885 yılında Ankara vilayetinin, Yozgat Sancağına bağlı Akdağmadeni kasabasında doğmuştur. Tüccar bir ailenin çocuğuydu ve ailesi Karahisarlıoğlu lakabıyla tanınmıştı. Eğitim hayatına kilise okulunda başlamış ve 1918'de Keskin metropolit vekili olarak Keskin'e gitmiştir (Ercan, 1967, 417).

1919 senesinde İstanbul Fener Patrikhanesi'nin Osmanlı'yı işgal edenlerle işbirliği yapması üzerine Anadolu'daki Türk Ortodokslar Papa Eftim öncülüğünde Patrikhane'ye karşı mücadele başlatmışlardır. (Sakin, 2008, 109) Kurtuluş Savaşı esnasında Papa Eftim'in önderliğinde Ortodoks Türkler Çorum, Safranbolu, Isparta, Kayseri şehirlerinden Ankara hükümetine çektikleri telgraflarla Türkçe'den başka bir dil bilmediklerini ve Türk olduklarını ifade etmişlerdir. Milli Mücadele döneminde Ortodoks Türkler Rum Ortodoks Kilisesine karşı bağımsız bir Türk Ortodoks Patrikhânesi'nin kurulmasının önemini vurgulamışlardır (Erdal, 2005, 339). 21 Eylül 1922'de Kayseri'de bir araya gelen Türk Ortodokslar bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesinin temellerini atmışlardır (Ercan, 1967, 422).

Papa Eftim Milli Mücadele'nin çetin dönemlerinde Anadolu'daki Rum Ortodokslara hitaben bir bildiri yayınlamıştır. Eftim bildirisinde; Anadolu Hıristiyanlarını işgal güçlerinin propagandalara inanmamalarını, Fener Rum Patrikhanesi'nin bölücü faaliyetlerine katılmamalarını ve Milli Mücadele safında yer almaaları yönünde tavsiyelerde bulunmuştur (Erdal, 2005, 338). Ayrıca 22 Temmuz 1922 ile 8 Nisan 1923 tarihleri arasında iki sayfalık Ortodoksluk Sadası isminde gazete çıkarmıştır. Milli Mücadeleyi desteklemek amacıyla gazete Osmanlı Türkçesiyle toplam on altı sayı çıkarılmıştır (Biçici, 2017, 457).

31 Mart 1922’de Papa Eftim Ankara’da Meclis binasının önünde Mustafa Kemal Atatürk’ün de hazır bulunduğu konuşmasında tarihten ve İncil’den örnekler vererek Türk Milli Mücadelesinin başarılı sonuçlanacağını ve Atatürk’e tam itimat edilmesinin önemini vurgulamıştır (Atalay, 2014, 50- 63).

Papa Eftim, Yunanistan’la yapılan nüfus mübadelesi sonrasında Anadolu’da Türk Ortodoks cemaati kalmayınca İstanbul’a yerleşerek Fener Patrikhanesine karşı mücadele etmiştir. Aynı zamanda Anadolu’dan İstanbul’a yerleşmiş olan Ortodoksları, Fener Rum Patrikhane’nin zararlı çalışmalarına karşı koruyabilmek amacıyla çalışmalar yapmıştır (Biçici, 2017, 458). Atatürk’ün "*Millî Mücadelede bize bir ordu kadar yardım etti*" sözü Papa Eftim’in çalışmalarının ne kadar önemli olduğunu ifade etmektedir (Ercan, 1967, 416). Eftim yaşamı boyunca Türk kimliğini vurgulamış, Türklere yönelik yapılan saldırılara karşı mücadelesini sergilemiş toplumsal bir önderdir.

Papa Eftim, aşağıda ayrıca değinilecek olan 1958 tarihli Kıbrıs raporunda kendisini şöyle tanımlamaktadır;

“Ben Ortodoks Hıristiyan olarak doğdum. Ana dilim Türkçedir, Rumca, Ermenice, Fransızca, Arapça ve Farsça da öğrenmeye çalıştım. Dinimin ve kilisemin ana dili olan Rumca ile mukaddes kitabımı ezberlediğimden bu dili çok iyi anlarım.

Milli ve dini duyularımın sağladığı, milliyetimin Türk, din ve mezhebimin ise Ortodoks olduğunda beni hiçbir zaman şüphe ve tereddüde düşürmemiştir. Milli, vatani, dini, kutsal vazifemin her şeyden önce doğduğum, yaşadığım yurdumu ve mensup olduğum Türk milletini sevmek, gücümüzün yettiği kadar bu iki mukaddes varlığı korumaktan ibaret olduğuna zerrece şüphem yoktur. Bunu bana Ortodoks din ve mezhebim de kesin olarak emretmektedir.

Ben bir Türk dostu değil, Türk oğlu Türk Eftim’im. Bana Türk demeyip, Türk dostu diyenleri hiçbir surette afedemem. Atatürk’ün ve milli mücadele sonunda biz Hıristiyan Türklerde bütün milletimizle beraber milli istiklalimize kavuştuk ve şimdi övünüyoruz; Ne mutlu Türküm diyene.” (CCA, No:133-870-8, 1958:7)

Papa Eftim bir Ortodoks olarak Türk milletine mensup olmaktan her daim gurur duyduğunu ifade etmiştir. Türkiye’nin yaşadığı sosyal ve politik meselelerde vatanperver tavrını ve kişiliğini göstermiştir. Fener Patrikhanesi tarafından Ortodoks Türk’ü olarak değil de Anadolu Rum’u olarak görülen Karamanlılar başta eğitim olmak üzere çeşitli yollarla asimile edilerek Rumlaştırmak istenmiştir. Papa Eftim Milli Mücadele döneminden vefatına kadar Karamanlıların milli benliklerini korumak için çalışmalar yapmıştır.

Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi'nin Kıbrıs Olaylarına Etkileri

Kıbrıs adası tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, farklı dinlerin yaşam alanı olmuştur. Venedik dönemine kadar Ortodoksluk mezhebi Ada'da köklü ibadethaneler kurmuştur. Venedik döneminde Kıbrıslı Ortodokslar baskı altında yaşamaktaydı. Venedikliler, çeşitli baskılar ve alaycı tavırlarla Ortodoksluğu tahakküm altında tutmuşlar ve zorla Katolikleştirmeye çalışmışlardı (Göktürk, 2015, 297). 1571 Türk hakimiyetiyle Ada'da silinmeye başlayan Ortodoks kimliği canlanmaya başlamıştır. Osmanlılar devrinde Rum Başpiskopos yalnız ruhani reis olarak kalmamış, verilmiş imtiyazlarla kırmızı mürekkeple imza atarak İstanbul'a dilekçe gönderme hakkına sahip olan en büyük dini cemaat olmuştur (Alasya, 1982, 59).

Türkler Kıbrıs'ı fethettiği zaman, sürgünde olan Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Lefkoşa'ya getirilmiş ve Ortodoks Kilisesi'nin başına geçirilmiştir. Başpiskopos Kıbrıslı Rumların sözcüsü olarak kabul edilmiştir. Ortodokslardan para ve vergi toplama yetkisi de Başpiskoposluğa verilmiştir. Sağlanan imtiyazlarla Kıbrıslı Rum Ortodoks kilise sınıfı zamanla Ada'da Kıbrıslı Türklerden daha çok söz sahibi olmuşlardır (Göktürk, 2015, 298).

1821'de Osmanlı devleti Mora İsyanını bastırmakta başarısız olmuş, Yunanistan'ın bağımsızlığın kazanması Kıbrıslı Rumlara da bağımsızlık heveslerini arttırmış, bu yüzden Osmanlı Devleti Mora İsyanı neticesinde Kıbrıs'ta sert tedbirler almıştır. 1821'de Fener Rum Patriği Mora İsyanını Rumların yaşadığı alanlara yaymayı amaçlamış ve Kıbrıs Başpiskoposluğuna isyan planlarıyla ilgili mektuplar göndermiştir. Bunun neticesinde Kıbrıs'ın genelinde yapılan soruşturmalar neticesinde Kıbrıs Başpiskoposu ile Baf, Tuzla ve Girinye metropolitlerinin isyanı teşvik etmekten ötürü idam cezası verilmiştir. Bu tarihi olayın unutulmaması için Ortodoks Kilisesi tarafından Lefkoşa Faneromen Kilisesi'ne yüzü kapalı bir büst koydurarak Sultan II. Mahmud'u protesto etmiştir. Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi Osmanlı Devletine karşı düzenlemiş olduğu 1821 ve 1833 isyanlarında rahip ve papazların önemli rolleri olmuş, kiliseler birer eşkıya yuvası haline dönüşmüştür (Çoruh, 2017, 300-304-306).

Megalo İdea ve Enosis kavramları Kıbrıslı Rumlar için tarihi öneme sahip kavramlardır. 1821'de yeşeren Megalo İdea'nın yaşatılması ve nesilden nesile aktarılma görevi Rum Ortodoks Kilisesi ve Ortodoks mezhebinin merkezi olan İstanbul'daki Patrikhane üstlenmiştir (Koç, 2006, 7). Megalo İdea'nın ana maddeleri şunlardır; Yunanistan'ın istiklali, Batı Trakya, Selanik, Ege Adaları, On iki adalar, Girit, Batı Anadolu, Kıbrıs, İstanbul'un alınmasıyla Bizans İmparatorluğunun ihya edilmesidir (Alasya, 1982, 61). Enosis kavramı tanım olarak; Yunanca birleşme anlamına gelmektedir. Helen uygarlığının geliştiği ve eriştiği her yerin ilhak edilmesi

biçiminde fikri bir temel sahiptir. Balkan Savaşları'nda ve Girit'in Yunanistan'a ilhak edilmesi sırasında çok sık kullanılmıştır (Hasgüler, 2018, 268).

Kıbrıs'ının yönetiminin İngilizlere geçmesiyle birlikte Rumlar Enosis yolundaki hedeflerine bir adım daha yaklaştıklarını düşünmüşler ve İngiliz idaresini mutlulukla karşılamışlardır (Koç, 2006, 9). Kıbrıs'ın İngiliz yönetimine geçişini umut ve sevinçle karşılayan Rumların beklentileri kısa zaman içinde hayal kırıklığı ve şikâyetlere dönüşmüştür; çünkü Rum Ortodoks Kilisesinin ve din adamlarının Türk yönetimi altında kazanılan ayrıcalıklarına İngilizler karşı çıkmışlardır (Göktürk, 2015, 304).

İngiliz idaresine geçildikten sonra seçilmiş piskoposların devletten berat alma hakları kaldırılmıştır. 1887'de kraliçe Victoria'nın tahta çıkışının 50. yıl dönümü kutlamaları Rumlar tarafından boykot edilmiş, Ortodoks kiliselerinde din adamları Enosis'i destekleyen konuşmalar yapmışlardır. Kilise tarafından seçilen papazlarının, başpiskoposların özellikle aşırı milliyetçi ve Enosis'e bağlı olmalarına dikkat edilmiştir (Hill, 2016, 423-490).

Kıbrıs'ta ve Atina'da yaşanan Enosis hareketliliğinin en önemli motivasyonu, 10 Şubat 1947 tarihinde imzalanan Paris Barış Antlaşmasıyla Rodos, On iki Ada ve Meis'in Yunanistan'a devredilmesi olmuştur. Kıbrıs Rum halkı İngiltere ve Amerika devlet yetkililerine telgraflar yollayarak Yunanistan ile birleşme isteklerini dile getirmişlerdir (Şahin, 2020, 25).

Rum Ortodoks Kilisesi Kıbrıs siyasetinde her dönem söz sahibi olmaya çalışmışlardır. Rum toplumun üstünde Kilise'nin etkili izleri geçmişten günümüze sürmektedir. 1950'li yıllarda Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesinin Kıbrıs'ta asayişinin bozulmasına ve Türklere yönelik şiddet eylemlerinin bir parçası olmuştur. Makarios'un Ortodoks kilisesine hakim olduğu dönemler Kıbrıs Türk halkının en zorlu süreçleri yaşamasına neden olmuştur.

8 Ekim 1950'de yapılan Başpiskoposluk seçimini kazanan Makarios Rum toplumunun hem dini hem de siyasi lideri olmuştur (Çilingir-Özdemir, 2021, 18). Yunanistan'a sıklıkla ziyaret eden Makarios Atina'da yerel ve uluslararası basına verdiği demeçlerde Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını istemiştir. Aynı zaman da Rumlar adanın Yunanistan'a ilhakıyla birlikte Kıbrıslı Türklerinde daha rahat bir yaşam süreceklerini bu yüzden Enosis faaliyetlerine engel olunmaması gerektiğini de belirtmişlerdir (Koç, 2006, 26-27).

1951 yılının Şubat'ında, dönemin Yunanistan Başbakanı S.Venizelos'un Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesi gerektiğini dillendirmesiyle Kıbrıslı Rumları heyecanlandırmış. S.Venizelos'a Kıbrıs'tan ve Yunanistan'ın milliyetçi kesimlerinden tebrik telgrafları gönderilmiştir (Erdem, 2020, 107). 1952 yılında Ada'da Makarios'un teşvik ve önderliğinde Rum gençliğini bir çatı altında toplamak amacıyla Rum Milli Gençlik Cemiyeti kurulmuştur,

bu cemiyetin amacı, Kilisenin direktifi altında Enosis faaliyetini yürütmek olmuştur (Koç, 2006, 67).

18 Şubat 1954'de Halkın Sesi gazetesi Rumların Enosis davasında kilisenin üstlendiği konumu şu şekilde değerlendirmiştir; *“Rum kilisesi her geçen gün Kıbrıs Rumlarını hükümet aleyhine kızdırmakta, binlerce lira sarf ederek Enosis deyip çalmadıkları kapı bırakmamaktadırlar. Hiçbir sosyal birliği, sosyal kuvvet veya sandığı bulunmayan kilise, koyu bir Enosis siyaseti altında Rum kitlesini avlayabilmiş ve bütün servetini bu kuvvetle halktan alarak, Enosisin doymak bilmeyen bütçesini doldurmaya çalışmıştır.”* (Koç, 2006, 41).

Başpiskopos Makarios, Kıbrıs'ta tedhiş ve terör hareketlerini organize etmek ve destek bulmak için sıkça Atina ziyaretleri yapmıştır. Bu ziyaretlerinde Yunanlı politikacılar, din adamları, aydınlar ve subaylarla görüşmelerde bulunmuştur. Kıbrıs'taki terör ve şiddetin sorumlusu olarak görülen Başpiskopos Makarios, İngiliz yönetimi tarafından 1956 Mart'ında Seyşel Adaları'na sürgüne gönderilmiştir. Nisan 1955'den Kasım 1956'ya kadar 196 kişiyi acımasızca katlettiği bilinen EOKA, 14 Mart 1957'de bir anlaşma teklif ederek Makarios'un serbest bırakılması durumunda, şiddeti geçici olarak durdurabileceğini bildirmiştir. Bunun üzerine İngiliz Hükümeti, Başpiskopos'un Seyşel Adaları'ndaki sürgün hayatına son vermiştir (Göktürk, 2015, 328-334). Kilise ve EOKA'nın ortak hareketleri neticesinde Makarios sürgünden geri dönebilmiştir.

Kıbrıs ve Yunanistan'da bulunan kilise temsilcileri Enosis'e dini bir anlam yükleyerek toplum algısında milli bilinci yüksek tutmuştur. 1950'li yılların başında Kıbrıslı Rumlar Enosis'i hayatlarının merkezine almışlar ve taraftarı olmuşlardır. Kıbrıslı Rum radyolar, gazeteler, kahvehaneler, okullar, siyasi partiler, dernekler ve lokaller sürekli olarak Enosis'i gündemde tutmuşlardır. Zaman içerisinde Rum politikacılar, aydınlar, gazeteciler, öğretmenler, din adamları ve önde gelen iş adamları elbirliğiyle çalışarak Enosis'i milli bir davaya dönüştürmeyi başarmışlardır (Şahin, 2020, 28-29).

1821 yılında başlayan Mora İsyanıyla Rumlar tarafından kurulan ayrılıkçı hareketler Kilisenin önderliğinde toplumun geniş kesimlerine yayılmıştır. Muhafazakâr bir toplum yapısına sahip olan Ortodokslarda kilisenin toplumdaki yeri çok önemlidir. Genel itibarıyla Kıbrıs'ta meydana gelen toplumsal karışıklıklarda Kilisenin öncü bir rolü olduğu görülmektedir. Ada'da çıkan her isyanda kilise ve din adamları toplumu örgütlemiş, Rum milli bilincinin her zaman canlı tutulması konusunda cabalar sarf etmiştir. 1950'lerde İngiliz idaresine karşı başlayan ve Kıbrıslı Türklerin mağdur olduğu ayaklanmaların sorumlusu olan EOKA'nın mensupları da kiliseyle yakın ilişki içinde olmuşlardır.

Papa Eftim'in Kıbrıs Raporu

Milli Mücadele döneminde önemli görevler ifa eden Papa Eftim, Kıbrıs Türklerinin maruz kaldığı saldırılara karşı sessiz kalmamıştır. Fener Rum Patrikhanesi'nin lideri I.Athenagoras'a karşı yürüttüğü milli politika dolayısıyla Güneydoğu Anadolu'da Nasreddin Hoca lakabıyla ünlenen Islahiye Müftüsü Mehmet Uyanık ve Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti Kocaeli şubesi tarafından Papa Eftim'e telgraflar çekilmiştir. Telgraflarda Papa Eftim'in vatanperliğinden dolayı derin muhabbet ve takdir topladığı, Kıbrıs davasına olan sadakatinden dolayı minnettarlıklar ifade edilmiştir (Öksüz, 2021, 117).

Papa Eftim'in başkanlığında 1958 yılında İstanbul'da toplanan Türk Ortodoks Cemaati çeşitli kararlar almış ve kararın sonuç bildirgesi kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Türk Ortodoks Kiliseleri Başpiskoposu Papa Eftim Erendolom 24.9.1958 tarihinde dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başvekili Adnan Menderes'e hitaben bir beyanname göndermiştir. Beyanname üç kısımdan oluşmaktadır; tarihi kongrenin kararları, asil ve kahraman Türk Milletine ve bütün medeni aleme hitap, sayın basın mensuplarıyla hasbihal. Beyanname konu edilen genel hususlar; İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilişinin tarihsel süreci ve Ortodoks Kilisesine tanıdığı tarihi imtiyazlar, Ayasofya mabedinin Cami'ye çevrilmesi, Osmanlı'nın gerileme döneminde gerçekleşen 1821 Mora İsyanı ve Balkanlarda yaşanan sorunlar, Kıbrıs ve Kıbrıs Türkleri hakkındaki görüşleri raporda yer almıştır.

Papa Eftim tarihi bir dönüm noktası olan İstanbul'un fethi sonrasında Fatih Sultan Mehmet'in Osmanlı tebaası Ortodoks mezhebine tanıdığı yetki ve imtiyazlar için şunları ifade etmiştir;

“Fatih, İstanbul'a girer girmez, asayişini sağladı, yağma, talan ve katli yasak etti. Padişah ilk iş olarak Rum Cemaatinin ileri gelenlerini huzura kabul ederek kendilerine iltifatlarda bulunmuş ve derhal toplanıp patriklerini seçmelerine emir ve müsaade buyurmuştur. Rumlar da kendi örf ve adetlerine göre patriklerini seçmişlerdir. Padişah yeni seçilen patriği huzuruna kabul edip büyük iltifatlarda bulunmuş. Patrik'e bütün dünyaca bilinen imtiyazlarda bahşetmiştir. Ona millet başı unvanını vermek suretiyle bütün dindaşlarının meseleleri üzerinde ona yetkili kılmıştır. Bu geniş imtiyaz ve yetkinin alamet ve sembolü olarak Patrik'e Asayı Musa'yı teslim etmiştir. Patrikhaneye kadar, bir hükümdar gibi teşyi edilmek üzere bütün erkan ve devlet ümerasına emir vermiştir. Ayrıca Patrik'e büyük meblağalar ihsan etmiştir. Rastlayacağı bütün zorluklarda kendisine müzahir olacağını da vaad buyurmuştur. Fatih'in, gerek Patriğin şahsına ve gerek Patrikhanenin manevi şahsiyetine, dolayısıyla Rum cemaatine karşı gösterdiği alicenaplığa karşı ki Bizanslılar bunu akıllarından bile geçiremiyorlardı, Fatih'in bu ihsan ve

lütüfkârlığı sayesinde ki, Batı Katolik kilisesi tarafından bir mücrim gibi koğalanan Doğu Ortodoks Kilisesi Mezhebi, hürriyet ve istiklaline kavuşmuştur. Halbuki, Bizans hükümdarlarının emir ve arzusuna karşı gelen patriklerin azledildikleri, sürgün cezasına çarptırıldıkları, o devrin tarihlerinde yazılıdır.” (CCA, No:133-870-8, 1958:4)

Fatih Sultan Mehmet sonrasında iktidara gelen padişahlar ise Rumlara ve diğer gayrimüslim tebaaya karşı hürmetkâr davranmış, devlet bürokrasisinde birçok görevler verilmiştir; fakat Osmanlı devletinden bağımsızlığını kazanan ilk millet Yunanlılar olmuştur. 1821 Mora İsyanı neticesinde Yunanistan bağımsızlığına kavuşmuştur. Türk devletinin zor dönemlerinde dış devletlerle işbirliğine giren Rum din adamlarını Papa Eftim şu sözlerle eleştirmiştir;

“Fatih Patrikhaneyi sonuna kadar korumuştur. Fatih’in halefleri de aynı yolda devam etmişlerdir. Rumların ve diğer gayrimüslimlerin Vezir, Paşa, Nazır, rütbe ve payeleriyle taltif edildikleri birer bedihi hakikat değil midir? Bir müddet sonra Patrikhane her şeyi unutuvermiş, tarihin minnet ve şükran sayfalarını kapatıp, ona ihanet, desise, entrika sahifeleri ilave etmekten çekinmemiştir. Patrikhanenin Türk hükümetlerine aleyhine olan gizli ve fırsat buldukça aleni faaliyetleri inkâr edilebilir mi? Mora İsyanında Patrikhanenin isyancılarla elbirliği, işbirliği yaptığı meydana çıkıp sabit olunca, patrikin idam cezasına çarptırılmış olması bu iddialarımızın en sağlam delilidir. Hangi devlet vatana ihaneti affedebilir?... İstiklalini kazanmış Yunanistan ise asılan Patriki bir milli kahraman gibi anmış, heykelini dikmiştir.

1914 Cihan Harbinde Türkiye diğer müttefik ülkeler gibi mağlup olunca Türkiye'nin o acı ve zaif günlerinde Patrikhane papazları fırsatı ganimet sayarak, Türk hükümeti ile resmi alakayı kesmişler ve bugün Makarios'un yaptığı gibi Türkler aleyhine açıktan açığa çalışmaya koyulmuşlardır. Milli Mücadele devrinde ise, Yunan ordusuyla işbirliği yaparak kendi vatanlarına karşı ihanet etmekten çekinmemişlerdir.” (CCA, No:133-870-8, 1958:5)

Papa Eftim Kıbrıs'ta başlayan silahlı eylemlerden sorumlu tuttuğu Makarios'un İstanbul'da Fener Patriği Athenagoras ile görüşmelerinin neticesinde olayların şiddetlendiğinin ve Kıbrıs olaylarının genel gidişatı hakkında şu cümleleri ifade etmiştir;

“Milli Kıbrıs davasında, Türk gençliği vazifesini isabetle yerine getirebilmek için tecrübeli büyüklerine danışmak ve hasbihallerde bulunmak yolunu seçmişler ve bu arada Patrik Athenagoras'ı da bir Türk vatandaşı sıfatıyla davet etmiştir. Fakat Athenagoras gençliğin mükerreren vaki ve son derece nazik ve saygılı bu davetlerinin hiçbirine icabet etmediği gibi nezaketen ne bir mazeret beyan etmeye ne de cevap vermeye tenezzül etmiştir.

Patrikhane gibi bir dini müessese asıl vazifesini unutmuş Yunan hükümetinin siyasi emel ve maksatlarına alet olmuş ve olmakta ısrar göstermiştir. Hiç sıklımadan ve çekinmeden taşıdıkları ruhani sıfatı Yunanlılık için taşıdıklarını açıkça ifade etmişlerdir. Kıbrıs işini ihdas etmiş olan Makarios'un Athenagoras tarafından desteklendiğine asla şüphe edilmemelidir. Nitekim Kıbrıs'ta tedhiş hareketleri başlamadan önce Makarios'un İstanbul'a gelerek Athenagoras ile konuşmuş olması son derece dikkat çekici bir olaydır. Makarios'un kilisesi müstakil dahi olsa, Ortodoks kilisesinin merkezi olan İstanbul Patrikhanesinden ve patriğinden izin almadan öyle siyasi mahiyet taşıyan bir işin başına geçmiş olmasına ihtimal verilemez.

Barış ve şefkat meleği olan İsa Mesih'in askeriyim demeyi cüret etmiş olan bir ruhani reisin sebep olduğu cinayetleri medeni alemin ve Hıristiyan dünyasının yüzünü hiç kızartmadı mı? Ben bir Hıristiyan olarak bu cinayetlerden ve böyle bir reisin mevcudiyetinden utanç ve ıstırap duyuyorum. Medeni İngiltere Makarios'u suçlu saymış sürgün etmişti. Bir suçlunun cinayetleri devam ederken af edilip serbest bırakılmış olması hangi hukuk kaidesi ile telif edilebilir? Ey medeni alem, ey Hıristiyan dünyası. Kıbrıs yangınına, işlene cinayetlere, milli kisve altında gizlenmiş bir papazın taassubundan doğan felaketlere seyirci kalmakta hala devam etmek ister misin?"
(CCA, No:133-870-8, 1958:6)

Ayrıca 8 Mayıs 1958 Milliyet gazetesinde yer alan haberde Papa Eftim Kıbrıs meselesi konusunda I.Athenagoras'a cevaplaması gereken bir soru yöneltmiştir; *Kıbrıs'ta Türk bayrağının dalgalanmasını samimi olarak arzu ediyor musunuz?* Türk Ortodoks lideri her fırsattan yararlanarak I.Athenagoras aleyhinde kampanya yürütmüştür (Öksüz, 2021, 117-118). Papa Eftim Kıbrıs'ın tarihi açıdan Türkiye için çok önemli olduğu, milli bir beka meselesi olarak görüldüğü, meselenin çözümü için taksim metodunun uygulanması gerektiğini ileri sürmüştür;

"26 milyonluk Türk milleti tek bir vücut halinde, Kıbrıs meselesine milli bir izzet-i nefis ve bir milli ideal haline getirerek ayaklanmış olarak dünyaya haykırmaktadır; Kıbrıs Türk vatanının emniyet kilidir. Kıbrıs'ın taşı toprağı 60 bin Türk'ün kanı ile sulanmıştır. Vatan emniyeti meselesinde azınlık çoğunluk bahis konusu edilemez. Biz aynı düşünce ile garbi Trakya'yı vaktiyle Yunanistan'a terk etmeyi uygun bulmuştuk. Aynı düşünceyi, Yunanlılardan beklemek, Kıbrıs üzerinde ısrar etmemelerini talep etmek hakkımızdır. Esasen Kıbrıs İngilizlere bazı şartlar altında muvakkaten verilmiştir. Kıbrıs'ın taksimi bir hükümet politikasıdır. Tamamının Türkiye'ye ait olduğu meselesi bir millet isteği, milli idealidir. Taksim bir fedakârlıktır. Bu fedakârlığa dünya barışı için katlanacağız. Birleşmiş Milletler Assemblesinin yüksek manevi varlığında bütün medeni dünyaya, bir Türk vatandaşı ve bir Türk Ortodoks'u olarak son olarak bir daha hitap ediyorum;

Haklı ve haksızı ayırt etmekte dikkatli ve son derece hassas davranan. Hata etmekle dünya barışının, insanlığın sulh ve sükununa zarar vermiş olacaksınız.

Kıbrıs'taki Türk ırkdaşlarımıza yapılan haksız ve yalnız taarruz ve tecavüzün din ve Ortodoks mezhebimize ve insanlığa aykırı görüldüğünden; başta dini siyasete alet edip, bütün kötülüğün müsebbibi olan Makarios'u ve ona uyan Hristiyan adını taşıyan her türlü teşekkülü tel'in etmeye ve medeni aleme karşı bu namertçe hareketin protesto edilmesine ve Türk Ortodoks Cemiyeti almış olduğu heyet kararıyla Kıbrıs Türk Cemiyetinin yanında yer aldığını vurgulamıştır." (CCA, No:133-870-8, 1958:7)

Sonuç

İstiklal Harbi boyunca Türk milletine mensup Karamanlılar diğer ismiyle Ortodoks Türkler Papa Eftim önderliğinde Mustafa Kemal Atatürk ve Ankara hükümetinin yanında yer almışlardır. Papa Eftim Kurtuluş Savaşında sergilediği vatansever politikasını 1958'de dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes'e Kıbrıs Hakkında Görüşleri Raporuyla devam ettirmiş, kendisi gibi Ortodoks din adamı olan Makarois'u ve Rum kilisesini Kıbrıs'ta yaşanan acılı olayların sorumlusu olarak görmüştür. Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi her fırsatta Kıbrıs'ın bağımsız ya da Yunanistan'a bağlanması hususunda çalışmalar yürütmüş, Kıbrıs'ta terörün ve şiddetin artmasına neden olmuştur.

Papa Eftim Kıbrıs Hakkında Görüşleri raporunda tarihten örnekler vererek Türklerin egemenliği altında yaşayan gayri Müslimlere dini, kültürel ve sosyal hakların verildiğinden, özellikle İstanbul'un fethinden, Ortodoks Kilisesine sağlanan imtiyazlardan bahsetmiştir. Papa Eftim dünya kamuoyunu Kıbrıs'ta yaşanan cinayetlere, Kıbrıs Türklerinin yaşadığı acılara seyirci kalmakla suçlamış. Kıbrıs meselesinin taksim yoluyla çözüm bulunabileceğini geçmiş yıllarda demeçlerinde ve raporlarında ifade etmiştir. Ortodoks mezhebine mensup toplum reislerine yönelttiği sorularla Kıbrıs Türk halkının acısına ortak olmuş ve dünya kamuoyu nezdinde Kıbrıs'ta yaşanan olaylarda Türklerin mağduriyetlerinin dile getirilmesine vesile olmak için çalışmıştır. Papa Eftim'in Kıbrıs meselesi hakkındaki 64 yıl önceye ait tespitlerinin ilerleyen yıllarda Kıbrıs Türkleri'nin yaşadıkları mağduriyetler göz önüne alındığında ne kadar isabetli olduğunu canlı tarih gözler önüne sermiştir.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri CCA, Fon:30-01, Yer:133.870, 1958.

Alaşa, Fikret (1982). Kıbrıs Ortodoks Başpiskoposluğun İliyası ve Kilisenin Tertipleri, Cilt 5, Sayı 49, 59-66.

- Anzerlioğlu, Yonca (2004). Geçmişten Günümüze Türk Dünyasında Hıristiyan Türkler, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Sayı 2, S.73-91
- Atalay, Bülent (2014). Türk Ortodoksların/Karamanlıların Türk Milli Mücadelesine Destekleri ve Maruz Kaldıkları Mübadelenin Türk Kamuoyuna Yansımaları, History Studies, V 6, I 2 19-44.
- Atalay, Bülent (2014). Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin Siyasi Faaliyetleri (1908-1923), Ankara, TTK.
- Biçici, Mehmet (2017). Papa Eftim ve Milli Mücadeledeki Önemi, Gaziantep Üniversitesi Journal of Social Sciences, 16 (2), 453-460. DOI: 10.21547/jss.304370.
- Çilingir, Atilla vd. (2021). TMT, İstanbul, Bilge Oğuz Yayınları.
- Çoruh, Haydar (2017). Sultan II. Mahmud Döneminde Kıbrıs, Ankara, TTK.
- Ercan, Hikmet Yavuz (1967). Fener ve Türk Ortodoks Patrikhanesi, Cilt 5, Sayı 8, Tarih Araştırmaları Dergisi, Ankara Üni.
- Erdal, İbrahim (2005). Türk Basımına Göre; Ortodoks Türklerin Milli Mücadeledeki Tutumu, S35-36, Ankara Üni. Türk Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 333-343.
- Erdem, Nilüfer (2020). Venizelos Arşivi'ndeki Belgelerle Kıbrıslı Ortodoks Din Adamlarının Enosis'e Yönelik Girişimlerine Örnekler (1914-1954), Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Sayı/Issue: 38, DOI: 10.26650/YTA2020-759296.
- Ekincikli, Mustafa (1998). Türk Ortodoksları, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Göktürk, Turgay Bülent (2015). Rum Ortodoks Kilisesi'nin Kıbrıs'ta Karar Alma Sürecine Etkisi, Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, 30, 295-345.
- Hasgüler, Mehmet (2018). Kıbrıs, İstanbul, Alfa.
- Hill, George (2016). Kıbrıs Tarihi, İstanbul, İş Bankası.
- Sakin, Orhan (2008). Osmanlı'da Etnik Yapı ve 1914 Nüfusu, İstanbul, Ekim Yayınları.
- Şahin, İsmail (2020). Düşünceden Eyleme EOKA, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, Sayı 37, İÜ, 21-49. DOI: 10.26650/YTA2020-002.
- Koçak, Talat (2015). Bizans (Doğu Roma) İmparatorluğu'nda Türk Kökenli Bir Komutan: Bardenes Tourkos ve İsyanı, History Studies, Sayı 7, 67-76.
- Öksüz, Hikmet (2021). Fener Rum Patrikhanesi'nde I.Athenagoras Dönemi (1949-1972), Ankara, TTK.

Pope Eftim's Cyprus Report**

Dr. Yasin Cemal GALATA*

Abstract

Orthodox Church paved way to uprisings against the Ottomans and the British Administration at different periods to reach Enosis as main goal. Such ideals like Megali Idea and Enosis also, contributed Greek Cypriots to rebel against dominant forces in the island. During mid-1950s EOKA terror found a place in Turkish Cypriots' daily life. Leader of Turkish Orthodox community Papa Eftim helped Mustafa Kemal Atatürk and Turkish war of independence. As a leader of Turkish Orthodox community, in 1958 Papa Eftim sent a letter of his views on Cyprus to Prime Minister of Turkey Adnan Menderes. Letter was concerned about current situation of Turkish Cypriots in the island. Letter also touched upon concessions of Orthodox community within Turkey, Greek Rebellion and Makarios III's frame of mind towards Turkish Cypriots. Also, in this letter Papa Eftim condemned Makarios III's deafness towards Turkish Cypriots' problems. Letter also aimed to create a international public opinion on Cyprus.

Key Words: Pope Eftim, Orthodox Turks, Cyprus, Greek Cypriot Orthodox Church, Turkish Cypriots.

** Research Article

* TRNC, Cyprus Health and Social Science University, e-mail: yc.galata@gmail.com

Ekler:

VİLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
İSTANBUL
MİSTAKİL TÜRK ORTODOKS KİLİSESİ
BAŞ EPİSKOPOSLUĞU
Merkez: Galata Panayta Kilisesi
Telefon: 4428 10

10.10.1958

T/1

İstanbul 24/9/1958

Sayın

Adnan Menderes

Türkiye Cumhuriyeti Baş Vekili

İ z m i r

Asil ve Necip Türk Milletine hitap eden beyannamemi ilişik -
olarak takdim ediyorum.

Milletimin hizmetine açılan ve Vatan sathında yükselen eserler
kargısında takdirkar hislerimi ishar ederken necip milletimin hizmetin-
de olan sizlere tanrıdan uzun ömür,sihhat ve afiyet dilerim.

Türk Ortodoks Kiliseleri
Baş Episkoposu
PAPA İZMİR BEREKROL

Papa İsmet Berekrol

H1 kibancıl

030	01			133	870	8
-----	----	--	--	-----	-----	---

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
GİZLİLİK ARŞİVİ

T/1

Türk Ortodoksları Ruhani Reisi

PAPA EFTİM'in

KIBRIS HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

1958

030	01			133	890	8
-----	----	--	--	-----	-----	---